

UHASSELT

KU LEUVEN

Maastricht University

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Het bedrijfsgeheim tegenover het recht op bewijs

Armen Amoyan

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Stefaan VOET

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be
Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2020
2021

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Het bedrijfsgeheim tegenover het recht op bewijs

Armen Amoyan

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Stefaan VOET

Samenvatting

In het voorjaar van 2018 heeft de Europese Unie een nieuwe richtlijn uitgebracht om bedrijfsgeheimen (beter) te beschermen tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken of openbaar maken van die bedrijfsgeheimen. Het is voor ondernemingen niet eenvoudig om een procedure op te starten voor de rechtbank. Een belangrijke reden hiervoor is het principe van een eerlijk proces en meer bepaald het recht op tegenspraak. De partijen dienen elkaar steeds de nodige stukken mee te delen die aangebracht worden, opdat een debat hieromtrent gevoerd kan worden.

Het doel van dit onderzoek is om na te gaan of de richtlijn Bedrijfsgeheimen een verbetering heeft gevormd ten opzichte van de bestaande methoden om bedrijfsgeheimen te beschermen tijdens en na afloop van de gerechtelijke procedures, meer bepaald in het deskundigenonderzoek. Een partij die beweerde dat zijn bedrijfsgeheim geschonden was, moest dit vervolgens openbaar maken aan de rechter en de wederpartij. Bij deze laatste wrong het schoentje, want de partijen wilden elkaar het bedrijfsgeheim niet meedelen. Bijgevolg rijst de volgende centrale onderzoeksvraag: *Het spanningsveld tussen het bedrijfsgeheim en het recht op tegenspraak van de partijen: biedt de richtlijn Bedrijfsgeheimen een oplossing op vlak van het deskundigenonderzoek?* Voor de invoering van de richtlijn Bedrijfsgeheimen heeft de rechtspraak gebruik gemaakt van verschillende systemen om het bedrijfsgeheim te blijven waarborgen tijdens een gerechtelijk deskundigenonderzoek, zoals: het aanstellen van een onafhankelijke deskundige, een *dataroom* inrichten, een niet-vertrouwelijke versie van het arrest of vonnis ter beschikking stellen of het weg markeren/anonimiseren van het bedrijfsgeheim, de zitting achter gesloten deuren laten plaatsvinden, de kring van het aantal mensen beperken die kennis krijgt van het bedrijfsgeheim.

Om een antwoord te geven op de centrale onderzoeksvraag, ben ik vanuit een literatuurstudie begonnen. Daarbij heb ik op een descriptieve en uitgebreide wijze het bedrijfsgeheim toegelicht. Vervolgens heb ik de systematiek omtrent het bewijsrecht van naderbij bekeken. Om hierna een blik over de landsgrens heen te werpen om de toestand in Nederland te bestuderen. Ten slotte heb ik een kritische evaluatie gemaakt betreffende de invoering van de richtlijn Bedrijfsgeheimen en of deze al dan niet een oplossing heeft geboden tijdens het deskundigenonderzoek in gerechtelijke procedures.

De nieuwe regeling over bescherming van bedrijfsgeheimen in de richtlijn Bedrijfsgeheimen kent zeker regels die hetzij al in de wet, hetzij in de rechtspraak ontwikkeld zijn. Echter door de richtlijn Bedrijfsgeheimen is een voor alle landen in de EU duidelijk kader geschapen dat leidt tot rechtszekerheid, rechtsgelijkheid en een meer *level playing field*. Deze harmonisatie heeft het maatschappelijk-en handelsverkeer ten goede gebracht. Vooraf aan de richtlijn Bedrijfsgeheimen, was het immers deels rechters recht en dus per lidstaat verschillend. Ook draagt de richtlijn Bedrijfsgeheimen bij aan de voorspelbaarheid en de eenvoud. Dit betekent dat het werk van de rechters en de advocaten verlicht wordt, doordat wettelijke methoden de vertrouwelijkheid waarborgen van het bedrijfsgeheim op vlak van het deskundigenonderzoek tijdens een gerechtelijke procedure. Ten slotte is door de richtlijn Bedrijfsgeheimen het sanctiemechanisme verbeterd, waarbij een houder van het bedrijfsgeheim het recht beter (burgerrechtelijk) kan afdwingen. Zo kan de houder van een bedrijfsgeheim daadwerkelijk een schadevergoeding verkrijgen, indien een schending van het bedrijfsgeheim wordt vastgesteld

Dankwoord

Het behalen van de graad master in de rechten dient voorafgegaan te worden door een onderzoek naar een onderwerp in een specifiek rechtsgebied en om vervolgens daarover een verdediging te houden. Het is betreurenswaardig dat ik mijn thesis moest schrijven te midden van de Coronacrisis, aangezien deze pandemie ervoor gezorgd heeft dat mijn bronnenonderzoek niet optimaal kon zijn, doordat mezelf verplaatsen naar de bibliotheken (voornamelijk naar bibliotheken in Nederland) bemoeilijkt werd. Ik heb de eer gehad om een onderwerp te kiezen uit de rechtswetenschap dat nauw verweven is met het economisch recht. Daarbij wil ik enkele mensen uitdrukkelijk bedanken voor de steun en toeverlaat tijdens het schrijven van mijn masterscriptie, want zonder deze personen zou mijn onderzoek moeilijker geweest zijn.

Ten eerste wil ik graag mijn promotor professor Stefaan Voet bedanken voor mij de mogelijkheid te geven om een onderzoek te verrichten binnen dit domein, waar dit nog relatief nieuw was. Daarnaast wil ik ook mijn begeleidster mevrouw Brechtje Scheers bedanken voor de feedbackmomenten om mijn masterscriptie tot een beter niveau te tillen.

Ook wil ik graag mijn familie bedanken die mij steeds goede raad gaf bij de beslissingen die ik maakte gedurende heel mijn leven en in het bijzonder bij de juiste studierichting op de universiteit.

Ten slotte wil ik mijn verloofde bedanken voor de emotionele steun en belangrijke conversaties. Zij stond dag in, dag uit klaar voor mij. Door mijn bevindingen en tegenslagen tijdens het onderzoek met haar te delen, heb ik mijn gedachten beter kunnen ordenen. Bijgevolg kreeg ik het vertrouwen dat ik een waardevol onderzoek schreef, waarvoor dank aan mijn liefvallige verloofde.

Armen Amoyan

Mol, 12 mei 2021

Inleiding.....	5
Deel I: Bedrijfsgeheimen.....	7
Hoofdstuk 1: De probleemstelling	7
Hoofdstuk 2: De Europese context.....	15
Afdeling 1: De voorgeschiedenis	15
Afdeling 2: De richtlijn Bedrijfsgeheimen	16
2.1. De notie bedrijfsgeheim.....	17
2.2. De bewaring van de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures.....	18
Afdeling 3: De verkrijging, het gebruik en de openbaarmaking van bedrijfsgeheimen	21
3.1. Op rechtmatige wijze	21
3.2. Op onrechtmatige wijze	22
3.3. De uitzonderingen.....	23
Afdeling 4: Het juridische statuut.....	24
Hoofdstuk 3: De Belgische context.....	27
Afdeling 1: Inleiding	27
Afdeling 2: De maximumharmonisatie van artikel 871 <i>bis</i> Ger. W.	28
Afdeling 3: De maximumharmonisatie van artikel XI. 336/1-XI. 336/5 WER.....	30
Afdeling 4: De bestaande methoden van bewijsgaring	32
Hoofdstuk 4: Tussenconclusie bedrijfsgeheimen	35
Deel II: Het recht op bewijs in België.....	37
Hoofdstuk 1: Inleiding.....	37
Hoofdstuk 2: Het gerechtelijk deskundigenonderzoek.....	39
Afdeling 1: Algemeen	39
Afdeling 2: Een gevalstudie.....	41
Hoofdstuk 3: De tegenspraak	43
Hoofdstuk 4: Verhouding bedrijfsgeheim en de tegenspraak	47
Deel III: Vergelijking Nederland	51
Hoofdstuk 1: Het bedrijfsgeheim	51
Afdeling 1: Inleiding	51
Afdeling 2: De bewaring van de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures.....	52
Afdeling 3: De handhaving- en beschermingsmechanismen bedrijfsgeheim	54
Hoofdstuk 2: De bestaande methoden van bewijsgaring	57
Hoofdstuk 3: Het burgerlijk procesrecht	59
Afdeling 1: Inleiding	59
Afdeling 2: De stelplicht en de bewijslast	59
Afdeling 3: De waarheidsplicht.....	60
Afdeling 4: Het gerechtelijk deskundigenonderzoek.....	61
Afdeling 5: De tegenspraak	62
Deel IV: Biedt de richtlijn Bedrijfsgeheimen een oplossing?	63
Conclusie	67
Bibliografie	69
Hoofdstuk 1: Wetgeving	69
Hoofdstuk 2: Rechtspraak.....	71
Hoofdstuk 3: Rechtsleer	72

Inleiding

1. Ondernemingen hebben steeds minder de neiging om een gerechtelijke procedure te starten tegen andere ondernemingen of particulieren.¹ De belangrijkste reden hiervoor is dat de ondernemingen de documenten waarop zij zich baseren, om de rechter te overtuigen, dienen over te maken aan de tegenpartij. Op die manier wordt door de tegenpartij kennisgenomen van de bedrijfsgevoelige informatie en bestaat de kans dat de tegenpartij deze informatie openbaar maakt of zelf gebruikt om schade te berokkenen aan die onderneming. Bijgevolg wordt een extra concurrent gevormd op de markt die dan het bedrijfsgeheim misbruikt. Hedendaags bestaan verschillende methoden om op strafrechtelijk vlak een procedure te starten en dergelijke misbruiken te voorkomen dan wel te sanctioneren, anders dan op burgerrechtelijk vlak waar geen sanctionerings-en handhavingsmechanismen voorhanden zijn.

2. De Europese wetgever heeft door de invoering van de richtlijn (EU) 2016/943 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte *knowhow* en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan² een speelveld gecreëerd waarbij foutieve praktijken met betrekking tot bedrijfsgeheimen gesanctioneerd kunnen worden. Vervolgens is de richtlijn Bedrijfsgeheimen omgezet in de Belgische rechtsorde³, waarbij wordt bepaald wanneer sprake is van een bedrijfsgeheim en hoe deze vertrouwelijke informatie geheim kan blijven tijdens en na afloop van de gerechtelijke procedure.

3. Deze laatste komt in het vaarwater van het eerlijk proces, aangezien de partijen in principe elkaar steeds de documenten dienen te overhandigen die tijdens de procedure gebruikt worden. Bovendien geldt in een rechtstaat het beginsel van gelijke toegang voor de procespartijen voor de informatie waarop de rechter zich baseert, maar dit komt niet steeds ten goede van een procespartij die een bedrijfsgeheim heeft.

4. Derhalve de vraag: *“Wat is de verhouding tussen enerzijds het bedrijfsgeheim en het recht op een eerlijk proces anderzijds? Biedt de richtlijn Bedrijfsgeheimen een oplossing om een evenwicht te vinden tussen deze twee grondrechten, meer bepaald in het deskundigenonderzoek?”*

5. Deze masterscriptie vertrekt vanuit een literatuur- en bronnenonderzoek. Hierbij heb ik zowel de Belgische als de Nederlandse literatuur geraadpleegd. Deze scriptie bestaat, naast de inleiding en de conclusie, uit vier delen. Het eerste deel bevat het component bedrijfsgeheimen. Hierin haal ik, zowel op Europees als op Belgisch vlak, de problemen aan, die aan de basis liggen voor het aannemen van de richtlijn Bedrijfsgeheimen.

---

¹

https://www.rechtbanken-tribunaux.be/sites/default/files/college/stat/2018/pub2018_ondernemingsrechtbanken.pdf.

² Richtlijn (EU) 2016/943 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte *knowhow* en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan, *Pb.L.* 15 juni 2016, L 157 (hierna: richtlijn Bedrijfsgeheimen).

³ Wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, *BS* 14 augustus 2018, 64584.

6. Vervolgens ga ik dieper in op de richtlijn Bedrijfsgeheimen, waarbij de belangrijkste onderdelen aan bod komen teneinde een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvraag. Ook behandel ik het Belgische luik, maar enkel in die mate waar dat de Belgische wetgever verder is gegaan dan de Europese wetgever. Dit is het geval voor de bewaring van de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures en de handhaving ervan. Daarnaast licht ik de methoden toe, die reeds voor de omzetting van de richtlijn Bedrijfsgeheimen bestonden, teneinde de vertrouwelijkheid van verschillende documenten te behouden.

7. Deel twee wijd ik aan het Belgische bewijsrecht toe. Alvorens in te gaan op een belangrijke onderzoeksmaatregel die de rechter kan bevelen tijdens een gerechtelijke procedure, namelijk: het deskundigenonderzoek, zet ik in de inleiding beknopt uiteen welke onderzoeksmaatregelen in België bestaan en hoe de systematiek rond het bewijsrecht functioneert. Vervolgens bespreek ik een casus, waarbij een deskundigenonderzoek werd bevolen. Tevens leg ik de link met het eerlijk proces dat het uitgangspunt vormt in een rechtstaat. Ten slotte formuleer ik een tussenconclusie, waarbij de verhouding tussen het bedrijfsgeheim en het recht op tegenspraak weergegeven wordt.

8. In deel drie breng ik een rechtsvergelijking aan met het buurland Nederland. Parallel met het Belgische gedeelte wordt in deel drie het bedrijfsgeheim besproken gevolgd met het waarborgen van de vertrouwelijkheid tijdens en na afloop van de gerechtelijke procedures. Deze garantie is in artikel 1019ib van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering⁴ uiteengezet. Vervolgens bespreek ik de verschillende manieren die, vooraf aan de Wet van 17 oktober 2018, houdende regels ter uitvoering van Richtlijn 2016/943/EU van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan⁵, in de rechtspraktijk uitwerking vonden om de vertrouwelijkheid van bedrijfsgeheimen te blijven waarborgen tijdens en na afloop van de gerechtelijke procedures. Verder zoom ik kort in op het burgerlijk procesrecht, meer bepaald op het gerechtelijk deskundigenonderzoek en het recht op tegenspraak.

9. In deel vier maak ik een evaluatie voor zowel België als Nederland met betrekking of de richtlijn Bedrijfsgeheimen een oplossing biedt voor de vertrouwelijkheid van bedrijfsgeheimen te blijven garanderen tijdens en na afloop van de gerechtelijke procedure. Daarbij kijk ik met een kritisch oog naar hoe de richtlijn Bedrijfsgeheimen in beide jurisdicties is geïmplementeerd.

10. Ten slotte formuleer ik een conclusie teneinde de volledige onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden.

---

⁴ Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, *STB* 10 mei 1837, 35.

⁵ Wet van 17 oktober 2018, houdende regels ter uitvoering van Richtlijn 2016/943/EU van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan (*PbEU* 2016, L 157) (hierna: wet bescherming Bedrijfsgeheimen).

Deel I: Bedrijfsgeheimen

11. In dit deel bespreek ik het bedrijfsgeheim. In het eerste hoofdstuk worden de problemen die reeds bestonden voor de inwerkingtreding van de richtlijn Bedrijfsgeheimen uiteengezet. Daarbij worden de problemen zowel benaderd vanuit het Europese als het Belgische perspectief. In het tweede hoofdstuk wordt een korte historiek weergegeven dat tot doel heeft gehad om een nieuwe richtlijn tot stand te brengen met betrekking tot bedrijfsgeheimen. Daarnaast wordt de richtlijn Bedrijfsgeheimen aangekaart, waarbij de nadruk op enkele bepalingen ligt. Verder wordt aangegeven welke plaats het bedrijfsgeheim neemt in het huidige recht. In het derde hoofdstuk wordt het bedrijfsgeheim van naderbij bekeken in de Belgische rechtsorde. Zo komen de verstrengingen aan bod die door de Belgische wetgever zijn doorgevoerd, terwijl de Europese wetgever met de richtlijn Bedrijfsgeheimen koos voor een minimumharmonisatie. Ten slotte wordt in het laatste hoofdstuk een deelconclusie gegeven met betrekking tot bedrijfsgeheimen.

Hoofdstuk 1: De probleemstelling

12. Voor de inwerkingtreding van de richtlijn Bedrijfsgeheimen bestond geen uniforme definitie voor bedrijfsgeheimen. Hierdoor werd telkens verwezen naar andere Europese en internationale regelgeving⁶ die specifieke definities bevatten, maar mijns inziens een onvolkomen waarborg bieden voor de bescherming en handhaving van het bedrijfsgeheim.

13. In het huidige rechtssysteem bestaan reeds twee belangrijke internationale verdragen die de beschermingsmogelijkheden voorzien van bedrijfsgeheimen, namelijk: het Verdrag van Parijs⁷ en de overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom.⁸ Daarnaast bestaan enkele Europese reguleringen die het concept bedrijfsgeheim toelichten. Hierna worden respectievelijk de internationale verdragen en de Europese reguleringen uiteengezet die betrekking hebben tot het bedrijfsgeheim, voorafgaand aan de inwerkingtreding van de richtlijn Bedrijfsgeheimen.

14. Het Verdrag van Parijs geeft op indirecte wijze een erkenning aan het belang van bedrijfsgeheimen. Dit wordt opgenomen in artikel 10*bis*, waarbij de verplichting voor de lidstaten erin bestaat om een bescherming te bieden tegen oneerlijke mededinging van verschillende ondernemingen. Bovendien is deze bepaling ruim geformuleerd, waardoor de rechter een grote beoordelingsmarge heeft om te bepalen welke zaken onder een bedrijfsgeheim ressorteren.

---

⁶ Med. Comm. nr. 2005/C 325/07, 22 december 2005 betreffende de regels voor toegang tot het dossier van de Commissie overeenkomstig de artikelen 81 en 82 van het EG-Verdrag, de artikelen 53, 54 en 57 van de EER-Overeenkomst en Verordening (EG) nr. 139/2004 van de Raad, *Pb. C.* 22 december 2005, afl. 325, 7-15; Ger.EU T-474/04, *Pergan Hilfsstoffe für industrielle Prozesse t. Commissie*, *Jur.* 2007, II, 4254, overweging 65.

⁷ Verdrag van Parijs tot bescherming van de industriële eigendom van 20 maart 1883, zoals herzien te Stockholm op 14 juli 1967.

⁸ Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom van 15 april 1994, *Pb. L.* 23 januari 1997, afl. 336.

15. Daarnaast is er de overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom die op internationaal vlak een buffer is voor de bescherming van bedrijfsgeheimen.⁹ In dit Verdrag speelt artikel 39 een sleutelrol voor bedrijfsgeheimen, ondanks dat dit artikel niet expliciet de term bedrijfsgeheimen hanteert.¹⁰ De bedoeling van artikel 39 is om een algemene beschermingsnorm tegen oneerlijke mededinging te voorzien. Dit wordt ook expliciet benadrukt in de wettekst van artikel 39, lid 1:

"Bij het waarborgen van doeltreffende bescherming tegen oneerlijke concurrentie zoals bepaald in artikel 10bis van het Verdrag van Parijs (1967), beschermen de Leden niet openbaar gemaakte informatie overeenkomstig het tweede lid en aan overheden of overheidsinstanties verstrekte gegevens overeenkomstig het derde lid."

16. Vervolgens wordt in artikel 39, lid 2 bepaald dat elke partij de mogelijkheid heeft om informatie die zonder de toestemming van een partij is gebruikt te beschermen tegen oneerlijke handelspraktijken. Daarenboven worden enkele criteria 's aangehaald die vervuld moeten worden voordat sprake is van een bedrijfsgeheim, namelijk:

"Natuurlijke personen en rechtspersonen hebben de mogelijkheid te beletten dat informatie waarover zij rechtmatig beschikken zonder hun toestemming wordt openbaar gemaakt aan, verworven door of gebruikt door anderen op een wijze die strijdig is met eerlijke handelsgebruiken, zolang deze informatie:

a. geheim is in die zin dat zij, globaal dan wel in de juiste samenstelling en ordening van de bestanddelen, niet algemeen bekend is bij of gemakkelijk toegankelijk voor personen binnen de kringen die zich gewoonlijk bezighouden met de desbetreffende soort informatie;

b. handelswaarde bezit omdat zij geheim is; en

c. is onderworpen aan, gezien de omstandigheden, redelijke maatregelen door de persoon die rechtmatig over de informatie beschikt, om deze geheim te houden."

17. Het Verdrag van Parijs en de overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom trachten een mogelijke bescherming te bieden voor partijen om hun bedrijfsgevoelige informatie veilig te stellen. Tot grote spijt wordt nergens een algemene definitie gehanteerd omtrent het bedrijfsgeheim. Bovendien hebben de partijen, die zich beroepen op een bedrijfsgeheim, geen effectieve beschermingsmechanisme en handhavingsregime.

---

⁹ Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom van 15 april 1994, *Pb.L.* 23 januari 1997, afl. 336.

¹⁰ M. SCHUT, "Knowhow: aandachtspunten in de contractspraktijk en de rol van art. 39 TRIPs", *MvV* 2010, nr. 2, 15-20.

18. Op Europees vlak bieden de reguleringen weinig steun voor een begripsomschrijving van bedrijfsgeheimen. De meeste Europese reguleringen bevatten de definitie van *knowhow*, terwijl dit begrip niet helemaal overeenstemt met het bedrijfsgeheim.¹¹

19. Echter dient in deze context steeds in acht te worden gehouden dat deze definities slechts van toepassing zijn binnen het specifiek gebied die de Europeesrechtelijke akte behelst.¹² Hierna worden drie huidige Europese reguleringen uiteengezet die gebruikt worden om bedrijfsgeheimen mogelijk te beschermen.

20. Een eerste Europese regulering betreft de mededeling 2005/C 328/07 van 22 december 2005, waarbij de Europese Commissie een duidelijke begripsomschrijving geeft voor bedrijfsgeheimen. Evenwel is deze definitie enkel geldig in een zeer specifiek geval, namelijk: de toegang tot de dossiers van de Europese Commissie.¹³ Deze laatste instantie bepaalt de invulling van het begrip bedrijfsgeheim door te verwijzen naar een uitspraak van het Gerecht van Eerste Aanleg van de Europese Unie. Het bedrijfsgeheim omvat het volgende: "*informatie over de bedrijfsactiviteiten van een onderneming die, voor zover ze wordt publiekelijk gemaakt, de onderneming ernstige schade kan toebrengen.*"¹⁴ Daarnaast worden enkele voorbeelden aangereikt door de Europese Commissie die onder de noemer bedrijfsgeheim kunnen ressorteren: klanten- en distributiebesteden, fabricagegeheimen en -procedés, verkoopstrategie, marktaandeel, technische en/of financiële informatie over de *knowhow* van een onderneming, de kosten- en prijsstructuur.¹⁵

21. Het is opmerkenswaardig dat de Europese Commissie, naast het begrip bedrijfsgeheim, ook nog een andere afdeling van vertrouwelijke informatie kent, namelijk: "*De andere vertrouwelijke informatie.*"

*"Dit zijn zaken die als vertrouwelijk kunnen worden beschouwd voorzover de vrijgave ervan een persoon of onderneming aanzienlijk zou schaden. Afhankelijk van de specifieke omstandigheden van elke zaak, kan dit gelden voor door derden verstrekte gegevens over ondernemingen die zeer aanzienlijke economische of commerciële druk op hun concurrenten of handelspartners, afnemers of leveranciers kunnen uitoefenen."*¹⁶

---

¹¹ Verord. Comm. nr. 316/2014, 21 maart 2014 betreffende de toepassing van artikel 101, lid 3, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op groepen overeenkomsten inzake technologieoverdracht, Pb. L. 28 maart 2014, afl. 93, 17-23; Med. Comm. nr. 2005/C 325/07, 22 december 2005 betreffende de regels voor toegang tot het dossier van de Commissie overeenkomstig de artikelen 81 en 82 van het EG-Verdrag, de artikelen 53, 54 en 57 van de EER-Overeenkomst en Verordening (EG) nr. 139/2004 van de Raad, Pb. C. 22 december 2005, afl. 325, 7-15.

¹² M. VAN MEERBEECK en T. ROBRECHTS, "De Belgische wet bedrijfsgeheimen: een algemeen overzicht", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 182-193.

¹³ Med. Comm. nr. 2005/C 325/07, 22 december 2005 betreffende de regels voor toegang tot het dossier van de Commissie overeenkomstig de artikelen 81 en 82 van het EG-Verdrag, de artikelen 53, 54 en 57 van de EER-Overeenkomst en Verordening (EG) nr. 139/2004 van de Raad, Pb. C. 22 december 2005, afl. 325, 7-15.

¹⁴ Ger.EU T-353/94, *Postbank t. Commissie*, Jur. 1996, II, 927, 87.

¹⁵ Med. Comm. nr. 2005/C 325/07, 22 december 2005 betreffende de regels voor toegang tot het dossier van de Commissie overeenkomstig de artikelen 81 en 82 van het EG-Verdrag, de artikelen 53, 54 en 57 van de EER-Overeenkomst en Verordening (EG) nr. 139/2004 van de Raad, Pb. C. 22 december 2005, afl. 325, 7-15.

¹⁶ *Ibid.*

22. Een tweede Europese regulering betreft een verordening nr.316/2014 van de Europese Commissie van 21 maart 2014.¹⁷ Hier wordt door de Europese Commissie het begrip *knowhow* gedefinieerd in artikel 1. i) als volgt:

"Een geheel van praktische kennis die voortvloeit uit ervaring en onderzoek en die:

i) geheim is, dat wil zeggen niet algemeen gekend of gemakkelijk verkrijgbaar is;

ii) wezenlijk is, dat wil zeggen, belangrijk en nuttig is voor de vervaardiging van de contraproducten ,en

iii) bepaald is, dat wil zeggen, zodanig volledig beschreven is dat kan worden nagegaan of deze kennis aan de criteria van geheim en wezenlijkheid voldoet;

23. In deze definitie van de Europese Commissie kunnen drie belangrijke elementen worden gedistilleerd opdat sprake is van *knowhow*. Ten eerste omvat het een geheim element. Vervolgens moet het geheim element een bepaalde commerciële waarde bezitten. Ten slotte moeten de voorgaande elementen met elkaar verweven worden om tot een vergelijking te komen.

24. Een laatste definitie van bedrijfsgeheim wordt gegeven door het Gerecht van Eerste aanleg van de Europese Unie in een arrest van 12 oktober 2007. In dit arrest wordt vermeld dat voldaan moet zijn aan drie elementen voordat sprake kan zijn van een bedrijfsgeheim. Het eerste aspect is dat slechts een beperkt aantal personen de informatie kent. Vervolgens betreft het informatie die, als het bekend is aan het publiek, ernstige schade kan berokkenen aan de persoon die dat bedrijfsgeheim bekendgemaakt heeft of aan een derde persoon. Ten slotte dienen de belangen van de houder van het bedrijfsgeheim geschaad te worden door de bekendmaking en moet een afweging gemaakt worden of het al dan niet waard is om die belangen te beschermen.¹⁸

25. Het is vast te stellen uit het voorgaande dat zowel op Europees als Internationaal vlak verschillende regelgevingen bestaan die trachten om een duidelijk kader te scheppen rond het bedrijfsgeheim. Desondanks sloegen deze Europese en internationale regelgevingen er niet in om een rechtskader te scheppen rond de definiëring, bescherming, handhaving en de tegenstrijdigheden van bepaalde grondrechten die gewaarborgd worden in het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens).¹⁹ Hierna worden deze pijnpunten, die ook de Europese Commissie niet zijn ontgaan, uiteengezet vanuit zowel de Europese als de Belgische invalshoek. Tevens wordt aangetoond dat een duidelijk rechtskader betreffende bedrijfsgeheimen altijd gunstig en voordelig is. Met als gevolg dat de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid optimaal optreedt.

---

¹⁷ Verord. Comm. nr. 316/2014, 21 maart 2014 betreffende de toepassing van artikel 101, lid 3, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op groepen overeenkomsten inzake technologieoverdracht, Pb. L. 28 maart 2014, afl. 93, 17-23.

¹⁸ Ger.EU T-474/04, *Pergan Hilfsstoffe für industrielle Prozesse t. Commissie*, Jur. 2007, II, 4254, overweging 65.

¹⁹ Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, BS 19 augustus 1955, 5029.

26. Een eerste probleem dat zich op het vlak van bedrijfsgeheimen in de Europese als Belgische regelgevingen stelt, is dat er geen definiëring voorhanden is. Hoewel globaal gezien wel een opvatting is over welke elementen al dan niet behoren tot bedrijfsgeheimen, bestaat weinig helderheid hieromtrent. Voor de bescherming van bedrijfsgeheimen in België dient te worden gekeken naar verscheidene bepalingen uit verschillende rechtsgebieden, maar idealiter zijn die bepalingen niet doordat het toepassingsgebied te beperkt wordt geïnterpreteerd of het tegenovergestelde voorstelt. Dit zorgt ervoor dat een duidelijke afbakening van het begrip aangewezen is, aangezien een ruime invulling wordt gegeven aan een bedrijfsgeheim.²⁰

27. In de Belgische wetgeving wordt steun gezocht in het strafrecht om bedrijfsgeheimen te beschermen. Dit artikel bepaalt dat een (ex)werknemer de geheimen van de fabriek kwaadwillig of bedrieglijk meedeelt aan derden strafbaar kan worden gesteld.²¹ Het is op te merken dat dit artikel niets uiteenzet over de positie van de concurrenten die het bedrijfsgeheim zouden schenden, waardoor de concurrenten buiten schot blijven. De wetgever heeft gekozen om de concurrenten niet te sanctioneren bij het misbruiken van bedrijfsgeheimen.

28. Daarnaast bestaan er nog verschillende andere strafrechtelijke bepalingen om bedrijfsgeheimen of onderdelen ervan te beschermen, maar steeds bieden deze bepalingen niet voldoende grondslag voor de bescherming van bedrijfsgeheimen. Dit vormt juridisch een relevant probleem met als gevolg dat een behoefte aan een oplossing zich opdringt. Bovendien hebben deze bepalingen steeds een ander doel voor ogen.²²

29. Een andere manier om bedrijfsgeheimen te beschermen wordt gevonden in het arbeidsrecht. Het is mogelijk dat werknemers in contact komen met vertrouwelijke informatie die cruciaal is voor een onderneming. Daarbij biedt artikel 17, 3° a van de Arbeidsovereenkomstenwet steun door te bepalen dat op elke werknemer de plicht rust om geen fabrieksgeheimen, zakengeheimen of geheimen in verband met persoonlijke of vertrouwelijke aangelegenheden, waarvan hij in de uitvoering van zijn beroep kennis kan hebben, bekend te maken. Bijgevolg geldt deze verplichting zowel gedurende als ten einde van de arbeidsovereenkomst. Overigens sluiten werkgevers doorgaans een geheimhoudingsplicht (ook wel *non-disclosure agreement*) of een non-concurrentiebeding af met de werknemers, waarbij de werknemers gedurende enkele jaren na uitdiensttreding geen gelijkaardige werkzaamheid mogen aanvangen of die gehouden zijn om het bedrijfsgeheim mee te delen aan de nieuwe werkgever.²³ Helaas biedt ook het arbeidsrecht geen bescherming tegen concurrenten of derden die het bedrijfsgeheim schenden, maar enkel tegen hen die onder arbeidsovereenkomst als werknemer zijn aangesteld of daaraan gelijk zijn gesteld.

---

²⁰ R. BOONE, "Europa wil bedrijfsgeheimen beter beschermen", *Juristenkrant* 2015, afl. 312, 5; C. CLAEYS, "Bescherming van bedrijfsgeheimen. Nieuwe regeling", *NJW* 2019, afl. 396, 98-105.

²¹ Art. 309 Sw; DE SCHEPPER, K. en VERBRUGGEN, F., "De bescherming van het zakengeheim in het strafrecht: cavalerie of calvarie?" in ALLEMEERSCH, B., ANDRIES, K., BALLON, G.L., DE SCHEPPER, K., D'HOOGHE, D., KIEKENS, N. en VERBRUGGEN, F. (eds.), *Zakengeheim*, Brugge, die Keure, 2012, 131-188.

²² A. COPPITERS, E. JONNAERT en P. VERMEERSCH, *Octrooien: bescherming en kennis voor uw innovatie*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1987, 43; M. CLAES, *De plichten van de werknemer en werkgever*, Antwerpen, Maklu, 2000, 35.

²³ Art. 17, 3° a Wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten; H. VANHEES, *Handboek intellectuele rechten*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 790-791.

30. Verder wordt bescherming aangeboden voor bedrijfsgeheimen in artikel 104 van Boek VI van het Wetboek Economisch Recht. Hier wordt gesteld dat alle daden die strijdig zijn met de eerlijke marktpraktijken verboden zijn.²⁴ Deze bepaling biedt enige actiemogelijkheid voor de schending van bedrijfsgeheimen, maar enkel tegen ondernemingen. Bijgevolg vallen natuurlijke personen buiten het toepassingsgebied, waardoor zij geen bestraffing kunnen oplopen voor de schending van het bedrijfsgeheim.

31. Naast de specifieke Belgische wetgeving die ik hiervoor heb besproken, kan nog beroep gedaan worden op de gemeenrechtelijke bepalingen om bedrijfsgeheimen te beschermen. Een eerste manier is via de onrechtmatige daad dat in artikel 1382 B.W. gewaarborgd wordt. Daarbij dient door de houder van het bedrijfsgeheim de drie cumulatieve voorwaarden aangetoond te worden, te weten: fout, schade en oorzakelijk verband.

32. Een tweede manier is de vermogensverschuiving zonder oorzaak, waarbij de ene een verarming ondergaat en de andere een verrijking zonder dat een geldige *causa* voorhanden is. Deze twee specifieke bepalingen zijn eerder beperkt om tot effectieve bescherming van een bedrijfsgeheim te leiden.

33. Daarnaast kan tevens het probleem van de veelheid aan termen aangehaald worden. Er worden naast bedrijfsgeheimen ook nog een tal van andere termen gebruikt die elkaar overlappen zonder dat een wettelijke, eenduidige definitie voorhanden is voor bedrijfsgeheimen. Deze andere termen zijn: vertrouwelijke informatie, geheime informatie, zakengeheimen, *knowhow*. De algemene term die gebruikt wordt voor bedrijfsgeheim in de verschillende regelgevingen, is *knowhow*.²⁵

34. Ondanks dat dit geen synoniem is voor het begrip bedrijfsgeheim, dekken de twee begrippen grotendeels dezelfde lading. Bovendien moet steeds in acht worden genomen dat de definities, die in de verschillende Europese regelgevingen worden gebruikt, van toepassing zijn binnen een specifiek gebied die de Europeesrechtelijke akte behelst. In de praktijk wordt vaak beroep gedaan op contractuele geheimhoudingsclausules om een bedrijfsgeheimen te beschermen, aangezien een echte bescherming van bedrijfsgeheimen niet voorhanden is.²⁶

35. Een derde probleem is dat er geen goed afgebakend en gedefinieerd beschermingsregime bestaat voor bedrijfsgeheimen. De bescherming van bedrijfsgeheimen wordt gezocht in verregaande principes, zoals de eerbiediging van het privéleven. Naar mijn mening biedt artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens geen bescherming voor bedrijfsgeheimen. Bovendien komen twee grondrechten die Europees gewaarborgd worden, namelijk artikel 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens in strijd met elkaar.

---

²⁴ Wet van 28 februari 2013 tot invoering van het Wetboek van economisch recht; H. VANHEES, *Handboek intellectuele rechten*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 796.

²⁵ Verord. Comm. nr. 316/2014, 21 maart 2014 betreffende de toepassing van artikel 101, lid 3, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op groepen overeenkomsten inzake technologieoverdracht, *Pb. L.* 28 maart 2014, afl. 93, 17-23.

²⁶ K. ANDRIES, *Geheimhoudingsovereenkomsten*, Brugge, die Keure, 2011, 15.

36. Artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens behelst het concept dat 'elke partij recht heeft op een eerlijk proces door een onafhankelijke en onpartijdige rechter binnen een redelijke termijn'.²⁷ Daarbij moet vermeld worden dat er nog geen hiërarchie bestaat tussen artikel 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de Mens. Bijgevolg zal de rechter een belangenafweging *in concreto* moeten maken om te bepalen welke grondrecht de voorkeur verkiest.

37. Een volgend probleem is dat geen juridisch statuut bestaat voor bedrijfsgeheimen. In België wordt bepaald dat bedrijfsgeheimen niet ressorteren onder de intellectuele eigendomsrechten, maar dat bedrijfsgeheimen op zichzelf bestaan en 'quasi-intellectuele rechten' zijn.

38. Een groot verschil tussen bedrijfsgeheimen en intellectuele rechten is het feit dat deze laatste aan een bepaalde tijdsduur gebonden is. Dit betekent dat gedurende een periode andere rechtspersonen en natuurlijke personen niet het product op de markt kunnen brengen zonder de toestemming van de oorspronkelijke ontwerper of uitvinder. Terwijl bij bedrijfsgeheimen in principe geen tijdsduur voorhanden is. Dit heeft tot gevolg dat vele ondernemingen het interessanter vinden om het product te beschermen via een bedrijfsgeheim dan via een intellectueel eigendomsrecht.²⁸

39. Deze problemen tonen aan dat een nieuwe richtlijn rechtszekerheid biedt voor het maatschappelijk verkeer voor ondernemingen om de bedrijfsgeheimen veilig te stellen en te handhaven. Daarnaast biedt een nieuwe richtlijn betreffende bedrijfsgeheimen ondernemingen meer kans om innovatieve zaken te creëren. Bijvoorbeeld twee bedrijven die een *joint venture* oprichten voor de ontwikkeling van een robotarm, waarbij beide bedrijven veel informatie overdragen aan elkaar en tegelijkertijd houden beide bedrijven bepaalde informatie van elkaar weg. De bedoeling is dat door het samenwerken van die bedrijven met elkaar een nieuw product op de markt kan gebracht worden. Die bepaalde informatie kan vertrouwelijk zijn en door het creëren van een nieuwe richtlijn betreffende Bedrijfsgeheimen is het voor ondernemingen gunstiger om die bedrijfsgeheimen te beschermen zonder dat de mogelijkheid bestaat dat het ander bedrijf zou gaan lopen met het bedrijfsgeheim.

40. Ten slotte worden zoveel verschillende termen gehanteerd die als synoniem voor bedrijfsgeheim dienen, waardoor er een lappendeken ontstaat van begrippen en de rechtszekerheid en rechtsgelijkheid en daarmee het economisch verkeer niet is gediend.

---

²⁷ Art. 6 Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, BS 19 augustus 1955, 5029 (hierna Het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens).

²⁸ H. VANHEES, *Handboek intellectuele rechten*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 6-7; F. GOTZEN en M.-C. JANSSENS, *Wegwijs in het intellectueel eigendomsrecht*, Brugge, Vanden Broele, 2020, 15.

Hoofdstuk 2: De Europese context

Afdeling 1: De voorgeschiedenis

41. De Europese Commissie heeft bepaalde studies²⁹ uitgevoerd om te zien hoe bedrijfsgeheimen werden beschermd in de 27 Europese lidstaten. Tot grote verbazing was vast te stellen dat in deze verschillende Europese lidstaten de bescherming van bedrijfsgeheimen zeer ondermaat was. Zo werd, voor België en Nederland, aangetoond dat bij het schenden van een bedrijfsgeheim enkel verhaal kon worden gehaald door beroep te doen op de leer van de onrechtmatige daad of via het niet-naleven van het contract. Daarnaast organiseerde de Europese Commissie een online consultatie, waarbij verschillende ondernemingen konden aangeven hoe de bescherming van het bedrijfsgeheim in de praktijk zijn uitwerking kreeg. Deze consultatie toonde aan dat op Europees vlak een betere regelgeving voor de bescherming van bedrijfsgeheimen moest uitgewerkt worden, zodat de nationale wetgeving conform de Europese regelgeving wordt gebracht.³⁰

42. Verder is het de Europese Commissie niet ontgaan dat de Verdragen die reeds bestaan weinig steun bieden voor ondernemingen om hun bedrijfsgeheim veilig te stellen. Het ontbreken van een eenduidige definitie, een onduidelijke juridische statuut en geen beschermings- en handhavingsregels hebben de Europese Commissie aan het denken gezet. De Europese Commissie heeft na enkele onderzoeken een voorstel ingediend voor een nieuwe richtlijn ter bescherming van bedrijfsgeheimen.³¹ Hierop volgde dan de definitieve richtlijn van bedrijfsgeheimen.³² De bedoeling van de richtlijn was om een betere innovatieve Unie te creëren en om een oplossing te bieden voor ondernemingen die kampen met problemen omtrent bedrijfsgeheimen. Daarnaast kan met een Europese richtlijn van bedrijfsgeheimen verscheidene regelgevingen van Europese lidstaten geharmoniseerd worden, waarbij in de gehele Europese Unie dezelfde uitgangspunt wordt gehanteerd.

43. De richtlijn Bedrijfsgeheimen biedt ook bescherming aan kleine ondernemingen die niet steeds de activa en middelen hebben om hun bedrijfsgeheim veilig te stellen via een intellectueel eigendomsrecht. Daarnaast beschikt elk land over zijn eigen procedures om het recht te handhaven, waardoor voor verschillende ondernemingen een *no-go* is om in een ander land een procedure in te leiden. De ondernemingen hebben schrik om gerechtelijke procedures op te starten in andere landen, doordat de vertrouwelijkheidsclausules tijdens gerechtelijke procedures uitblijven.³³ De ondernemingen willen voorkomen dat het bedrijfsgeheim onthuld wordt. Deze talrijke en verschillende reguleringen die elk land heeft, maakt de Europese interne markt zeer complex.³⁴

---

²⁹ Report on Trade Secrets for the European Commission, Hogan Lovells International LLP, MARKT/2010/20/D, 23 september 2011.

³⁰ R. DE VREY, "De totstandkoming van de Richtlijn Bedrijfsgeheimen", *IRDI* 2016, afl. 2, 144. (144-149).

³¹ Voorstel (Comm.) voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan, 28 november 2013, COM(2013)813 final – 2013/0402 (COD).

³² Richtlijn (EU) 2016/943 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan, *Pb.L.* 15 juni 2016, L 157.

³³ <https://peeters-law.be/nl/nieuws-inzichten/nieuwe-richtlijn-moet-zorgen-voor-rechtstreekse-bescherming-van-bedrijfsgeheimen-in-de-europese-unie-deel-i/>.

³⁴ wetsontwerp betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, *Parl.St.* Kamer 3154/001, p. 4.

44. Een ander aspect dat veel opduikt in de praktijk, is het concept van de arbitrage. Deze laatste wordt geregeld in deel VI. van het Ger. W.: "*Arbitrage*".³⁵ Hierbij sluiten (grote) (beurs)vennootschappen een arbitrageovereenkomst af en bij eventuele (toekomstige) geschillen, die uit het contract voortvloeien, wordt een arbiter aangesteld die hierover zal beslissen. Het grootste voordeel van de arbitrage is dat de procedure sneller verloopt dan een gerechtelijke procedure. Voorts hebben bedrijven geen last van de openbaarheid van de procedure, aangezien de zaak onder geheimhouding plaatsvindt; wat ten goede komt voor ondernemingen met bedrijfsgeheimen.³⁶ De arbitrage valt buiten het bestek van deze scriptie en wordt niet verder behandeld.

45. Om deze redenen is de Commissie van mening om de wetgeving inzake bedrijfsgeheimen binnen de Europese Unie te harmoniseren, zodat elk Europees land hetzelfde regime hanteert met betrekking tot bedrijfsgeheimen. Bovendien moet de harmonisatie zorgen voor het beter ontwikkelen, uitwisselen en gebruik van innoverende kennis voor ondernemingen in Europa. Het doel van de richtlijn Bedrijfsgeheimen is het creëren van een doeltreffendere rechtsbescherming van bedrijfsgeheimen tegen het onrechtmatig gebruik binnen de Europese interne markt. De richtlijn Bedrijfsgeheimen is minimumharmonisatie, waardoor nationale autoriteiten verdere bescherming mogen bieden.

Afdeling 2: De richtlijn Bedrijfsgeheimen

46. In deze afdeling wordt de richtlijn Bedrijfsgeheimen uiteengezet die door het Europees Parlement op 14 april 2016 is goedgekeurd op de plenaire zitting.³⁷ De belangrijkste artikelen worden achtereenvolgens besproken die van belang zullen zijn voor een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvraag. Eerst zal het bedrijfsgeheim als begrip toegelicht worden, waarbij de voorwaarden aangereikt worden die de wezenskenmerken vormen, opdat er sprake is van een bedrijfsgeheim. Vervolgens wordt ingezoomd op artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen die de vertrouwelijkheid tijdens gerechtelijke procedures garandeert. Verder wordt in afdeling vier bepaald hoe men op een legale manier een bedrijfsgeheim kan bekomen. Ten slotte wordt bepaald welke positie het bedrijfsgeheim inneemt in de Europese rechtsorde.

---

³⁵ Gerechtelijk Wetboek van 10 oktober 1967, BS 31 oktober 1967, 11360.

³⁶ <http://raadvoorarbitrage.be/watis.html#:~:text=In%20Belgi%C3%AB%20wordt%20arbitrage%20geregeld,c ontracten%20een%20arbitrageclausule%20wordt%20opgenomen.&text=Sommige%20bedrijven%20bepalen%20in%20hun,aan%20arbitrage%20zullen%20worden%20onderworpen>.

³⁷ Wetgevingsresolutie van het Europees Parlement over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan (COM(2013)0813 – C7-0431/2013 – 2013/0402(COD)), nr. P8_TA-PROV(2016)0131, 14 april 2016.

2.1. De notie bedrijfsgeheim

47. De richtlijn Bedrijfsgeheimen geeft in artikel 2 weer wat onder bedrijfsgeheim verstaan dient te worden, namelijk:

"Informatie die aan de volgende cumulatieve voorwaarden voldoet:

a)de informatie is geheim in die zin dat zij, in haar geheel dan wel in de juiste samenstelling en ordening van haar bestanddelen, niet algemeen bekend is bij of gemakkelijk toegankelijk is voor personen binnen de kringen die zich gewoonlijk bezighouden met de desbetreffende soort informatie;

b)de informatie bezit handelswaarde omdat zij geheim is, en

c)de informatie is door de persoon die rechtmatig daarover beschikt onderworpen aan redelijke maatregelen, gezien de omstandigheden, om deze geheim te houden."

48. Bovenstaande definitie van bedrijfsgeheim is een letterlijke overname van artikel 39 van de in het kader van Wereldhandelsorganisatie afgesloten overeenkomst inzake de handelsaspecten van intellectuele eigendom van 15 april 1994. De cumulatieve voorwaarden met betrekking tot de definitie van het bedrijfsgeheim worden hierna verder verduidelijkt.

49. Ten eerste moet de onderneming de bedoeling hebben om de informatie niet publiekelijk bekend te maken. De onderneming kan dit op verschillende manieren doen, waaruit afgeleid kan worden dat de onderneming de nodige stappen heeft genomen om het product af te schermen naar de buitenwereld toe. Daarbij is het denkbaar dat de onderneming bepaalde geheimhoudingsclausules afsluit met personeelsleden of dat een bepaalde gedragscode wordt gehanteerd in de onderneming met betrekking tot gevoelige informatie. Er bestaan verschillende manieren om maatregelen te treffen voor het geheim houden van de informatie, namelijk: fysieke, juridische of informaticamaatregelen.³⁸ Daarnaast biedt artikel 871*bis*, § 1 Ger. W. steun voor bedrijfsgeheimen die als vertrouwelijk werden beschouwd om niet door procespartijen en andere actoren tijdens en na de gerechtelijke procedure openbaar te maken.

50. Ten tweede moet de informatie handelswaarde bezitten ingevolge haar geheim karakter. Dit omhelst een brede gamma aan aspecten die hieronder vallen, m.n.: de klantenlijsten, aankooprijzen, commerciële strategie die een onderneming heeft, financiële situatie en nog veel meer.³⁹ Het is belangrijk om aan te tonen dat deze gegevens cruciale economische waarde hebben voor een onderneming, want bij mogelijke bekendmaking van deze gegevens zal de concurrent een voordeel hebben.⁴⁰

---

³⁸ B. VAN DEN BERGH, *Gerechtelijk Deskundigenonderzoek in Burgerlijke zaken*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 248.

³⁹ C. CLAEYS, "Bescherming van bedrijfsgeheimen", *NJW* 2019, (98) 98, nr. 1; C. CLAEYS, "Bescherming van bedrijfsgeheimen. Nieuwe regeling", *NJW* 2019, afl. 396, 98-105.

⁴⁰ R. MELLENBERGH en E.-A. ZONNENBERG, "Bedrijfsgeheimen in vermogensrechtelijk perspectief", *WPNR* 2018, afl. 7213, 811-819.

51. De laatste voorwaarde is zeer ruim geformuleerd, waardoor de rechtspraak zal moeten uitwijzen hoe de rechters hiermee omgaan. De persoon die rechtmatig beschikt over het bedrijfsgeheim moet voldoende maatregelen hebben genomen om zijn bedrijfsgeheim veilig te stellen. Dit kan op verschillende manieren gebeuren, bijvoorbeeld: geheimhoudingsclausules laten ondertekenen door het personeel, verschillende camerabewaking. De rechters zullen *in concreto* moeten nagaan of de houder van het bedrijfsgeheim voldoende en redelijke maatregelen heeft genomen om het bedrijfsgeheim veilig te stellen rekening houdend met de concrete omstandigheid. Dit betekent dat de rechter de aard van de geheime informatie als de sector waarin het bedrijfsgeheim zich bevindt, zal moeten bekijken en beoordelen. De rechter heeft een subjectieve appreciatiemarge voor het al dan niet bepalen of iets als 'redelijk' dient beschouwd te worden. ⁴¹

52. In een vonnis van de ondernemingsrechtbank te Antwerpen werd door de rechter geoordeeld dat de houder van het bedrijfsgeheim voldoende maatregelen had genomen om het bedrijfsgeheim af te schermen tegen. De houder van het bedrijfsgeheim voorzag in een databeveiliging van de servers, zodat enkele personen toegang hadden om informatie te verkrijgen voor het uitoefenen van bepaalde taken binnen de onderneming. Daarnaast werden vertrouwelijkheidsclausules uiteengezet tussen de onderneming en de leveranciers. Ten slotte had de onderneming op alle documenten vermeld dat die geschriften niet voor publicatie of verspreiding mochten dienen buiten de onderneming.⁴²

2.2. De bewaring van de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures

53. Op vlak van de bewaring van de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures wordt in artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen een nieuwe bepaling uiteengezet. Dit artikel moet ervoor zorgen dat onder andere gerechtsdeskundigen een bedrijfsgeheim, dat zij ter kennis krijgen gedurende de gerechtelijke procedure, vertrouwelijk moeten bewaren ook na de afloop van de gerechtelijke procedure.

54. Artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen biedt waarborgen ter bescherming van de vertrouwelijkheid tijdens gerechtelijke procedures. Daarbij wordt een dubbele mogelijkheid aan de rechter toegekend. Enerzijds kan de rechter aan elke persoon, die deelneemt aan de gerechtelijke procedure of die toegang krijgt tot bepaalde documenten, een verplichting opleggen om dit bedrijfsgeheim noch openbaar te maken noch te gebruiken. Anderzijds kan de rechter het aantal personen beperken die toegang heeft tot de gerechtelijke procedure om zo het bedrijfsgeheim veilig te stellen.⁴³

---

⁴¹ H. VANHEES, *Handboek intellectuele rechten*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 757-758; D. MERTENS, "Beter bescherming van bedrijfsgeheimen. Men zegge ze niet voort", *RW* 2018-19, afl. 27, 1042.

⁴² Orb. Antwerpen 9 mei 2019, *TBH-RDC* 2020/3, 382, randnr. 11.

⁴³ M. DE VROEY, K. DE WINTER en M. ALLAERTS, "Waarborgen tot vertrouwelijkheid van bedrijfsgeheimen tijdens gerechtelijke procedures ingevoerd door artikel 871bis Ger. W.", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 212-221.

55. Bovendien biedt de invoering van artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen meer houvast voor houders van bedrijfsgeheimen. Voorheen werden nauwelijks gerechtelijke procedures opgestart tegen de personen die het bedrijfsgeheim schonden, aangezien de houders van bedrijfsgeheimen schrik hadden dat het bedrijfsgeheim aan het licht zou komen of nog meer openbaar gemaakt zou worden.⁴⁴

56. De lidstaten zorgen ervoor dat de partijen, hun advocaten of andere vertegenwoordigers, gerechtsfunctionarissen, getuigen, deskundigen en alle andere personen die aan de gerechtelijke procedures deelnemen geen bedrijfsgeheimen of vermeende bedrijfsgeheimen die ze te weten zijn gekomen door die procedure, mogen gebruiken of openbaar maken. Hetzelfde geldt voor alle personen die toegang hebben tot de documenten van de gerechtelijke procedure. Bovendien geldt de voorwaarde dat de documenten op een deugdelijke wijze gemotiveerd moeten worden door de bevoegde rechterlijke instanties en als vertrouwelijk dient te beschouwd worden.⁴⁵

57. Artikel 9 lid 2 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen bepaalt dat de personen die deelnemen aan de gerechtelijke procedures, de verplichting hebben om het bedrijfsgeheim ook niet te gebruiken of openbaar te maken na afloop van die procedure. Desondanks gelden er twee uitzonderingen op dit algemene principe, namelijk: Wanneer bij de eindbeslissing is vastgesteld dat het vermeende bedrijfsgeheim niet voldoet aan de in de richtlijn voorziene definitie van bedrijfsgeheimen of wanneer in de loop van tijd de desbetreffende informatie algemeen bekend wordt bij of gemakkelijk toegankelijk wordt voor personen binnen de kringen die zich gewoonlijk bezighouden met de desbetreffende soort informatie.

58. Vervolgens dienen de lidstaten een waarborgmechanisme in te bouwen voor de bevoegde rechterlijke instanties, zodat deze specifieke maatregelen kunnen nemen om de vertrouwelijkheid van de documenten met betrekking tot het bedrijfsgeheim of het beweerd bedrijfsgeheim tijdens de gerechtelijke te kunnen garanderen. Deze maatregelen kan bijvoorbeeld zijn om de volledige of gedeeltelijke beperking van de toegang tot de documenten met betrekking tot de gerechtelijke procedure. Een andere maatregel is de toegang tot een beperkt aantal personen inbouwen, waardoor minder personen in aanraking zouden komen met het bedrijfsgeheim of het vermeende bedrijfsgeheim met als gevolg dat de toegang tot hoorzittingen, het verkrijgen van de verslagen en afschriften behoorlijk kunnen beperkt worden.

59. Desalniettemin moet de garantie blijven bestaan, dat steeds één persoon van elke partij in het geding, de toegang verkrijgt voor de volledige documentatie en inzage ervan. De andere personen waarvan de toegang tot inzage is ontnomen doordat een bedrijfsgeheim voorhanden is, hebben de mogelijkheid om een niet-vertrouwelijke versie te verkrijgen van de gerechtelijke uitspraak. Daarbij wordt de beslissing meegedeeld en het bedrijfsgeheim onleesbaar gemaakt.⁴⁶

---

⁴⁴ Consideransen 7 en 24 richtlijn Bedrijfsgeheimen; M. SCHUT en S. VAN LOON, "Bescherming van knowhow in Nederland: huidige stand van zaken en vooruitblik aan de hand van de ontwerp richtlijn bescherming bedrijfsgeheimen-deel II", *BIE* 2014, afl. 9, 180-187.

⁴⁵ Art. 9, lid 1 richtlijn Bedrijfsgeheimen; V. CASSIERS en A. STROWEL, *Le secret*, Limal, Anthemis, 2017, 88.

⁴⁶ Art. 9, lid 2 richtlijn Bedrijfsgeheimen.

60. De rechterlijke instanties dienen het evenwicht te bewaren voor het toestaan van de maatregelen die vertrouwelijkheid behelzen tijdens de gerechtelijke procedure garanderen. Dit betekent dat het gerechtelijk apparaat steeds *in concreto* de rechtmatige belangen van de partijen alsook die van de derden tegenover elkaar moet afwegen en de eventuele schade die hierbij ontstaat. Bovendien moet de rechtbank voortdurend een afwegingsoefening maken tussen het recht op een effectieve voorziening in rechte en het recht op een eerlijk proces te garanderen.⁴⁷

61. Verder rijst de vraag naar het verband tussen de verplichte vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures en het recht op een eerlijk proces dat gewaarborgd is in artikel 6 § 1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 47 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie.⁴⁸

62. Het recht op eerlijk proces impliceert het principe van hoor en wederhoor, waarbij elke partij de vrije toegang moet hebben tot de documenten die de tegenpartij gebruikt en aan de rechter voorlegt tijdens de gerechtelijke procedure om zijn gelijk te halen. Doch is het recht op eerlijk proces geen absoluut recht dat geldt in elke procedure, waardoor de rechter in bepaalde gevallen afbreuk kan doen aan dit recht.⁴⁹ De rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens⁵⁰ heeft doorheen de jaren enkele voorwaarden geformuleerd die een beperking van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens rechtvaardigen. Deze voorwaarden zijn: Ten eerste is dat de inbreuk moet rusten op een wettelijke grondslag, waarbij het nationale recht een grondslag geeft voor die beperking. Vervolgens moet door die inbreuk een legitiem doel worden beschermd. Ten slotte moet de inbreuk op dat grondrecht noodzakelijk of proportioneel zijn ten aanzien van het na te streven doel. Bovenop deze drie voorwaarden moeten steeds voldoende procedure waarborgen zijn om die willekeurige aantasting van het recht te voorkomen en dient de rechter een redelijke middenweg te vinden tussen de verschillende tegenstrijdige belangen.⁵¹

63. Het niet-absolute karakter van artikel 6 § 1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens is al naar voren gekomen in meerdere rechtspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Europees Hof van Justitie. Daarbij heeft het Hof geoordeeld dat in bepaalde gevallen het geoorloofd is om tijdens de gerechtelijke procedures welomschreven informatie geheim te houden, omdat dit van wezenlijk belang is voor een partij of ressorteert onder het algemeen belang om dat bedrijfsgeheim niet-openbaar te maken.⁵²

---

⁴⁷ Art. 9, lid 3 richtlijn Bedrijfsgeheimen.

⁴⁸M. BUYDENS, "La proposition de directive du 28 novembre 2013 du parlement européen et du conseil sur la protection des savoir-faire et des informations commerciales non divulgués (secrets d'affaires) contre l'obtention, l'utilisation et la divulgation illicites: un premier commentaire", *Cah. Jur.* 2014, afl. 2, 33-41.; M. SCHUT en S. VAN LOON, "Bescherming van knowhow in Nederland: huidige stand van zaken en vooruitblik aan de hand van de ontwerp richtlijn bescherming bedrijfsgeheimen-deel II", *BIE* 2014, afl. 9, 180-187; J. LAPOUSTERLE, C. GEIGER, N. OLSZAK en L. DESAUNETTES, "What protection fort rade secrets in the European Union? A comment on the Directive proposal", *EIPR* 2016, 261.

⁴⁹ M. BUYDENS, "La protection des secrets d'affaires et la procédure de saisie en matière de contrefaçon", *Cah. Jur.* 2011, afl. 1, 13-19.

⁵⁰ EHRM 5 april 2018, nr. 40160/12, Zubac/Croatia; EHRM 15 maart 2018, nr. 51357/07, Nait-Liman/Switzerland.

⁵¹ B. VANLERBERGHE en K. LEMMENS (eds.), *Mensenrechten in de praktijk: toegepast in uw juridische dossiers*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 29.

⁵² EHRM 16 februari 2000, nr. 28901/95, Rowe en Davis/Verenigd Koninkrijk; EHRM 19 april 2007, nr. 63235/00, Vilho Eskelinen e.a./Finland en HvJ C-450/06, *Varec t. Belgische Staat*, *Jur.* 2008, I, 581; EHRM 21 september 2007, nr. 7623/04, Antunes en Pires/Portugal en HvJ C-450/06, *Varec t. Belgische Staat*, *Jur.* 2008, I, 581.

64. De Europese wetgever heeft met de invoering van artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen de bedoeling om een evenwicht te creëren tussen enerzijds de bewaring van de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures en het recht op een eerlijk proces.

65. Daarnaast blijft de grote hamvraag of dit artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen een voldoende grondslag biedt voor partijen, m.i. ondernemingen om hen te overtuigen om via de rechtbank te procederen. De grootste reden voor het al dan niet starten van een (gerechtelijke) procedure blijft namelijk de kostprijs.

Afdeling 3: De verkrijging, het gebruik en de openbaarmaking van bedrijfsgeheimen

66. In hoofdstuk II van de richtlijn Bedrijfsgeheimen wordt weergegeven in welke gevallen het verkrijgen, het gebruiken en het openbaar maken van bedrijfsgeheimen rechtmatig dan wel onrechtmatig is. Vervolgens worden enkele uitzonderingen aangekaart.

3.1. Op rechtmatige wijze

67. In de volgende vier gevallen is het verkrijgen van een bedrijfsgeheim volledig legaal, dit betekent op een rechtmatige wijze verkregen.

"a)Onafhankelijke ontdekking of onafhankelijk ontwerp;

b)Observatie, onderzoek, demontage of testen van een product of voorwerp dat ter beschikking van het publiek is gesteld of dat op een rechtmatige manier in het bezit is van de persoon die de informatie verwerft en die niet gebonden is aan een rechtsgeldige verplichting de verkrijging van het bedrijfsgeheim te beperken;

c)uitoefening van het recht van werknemers of werknemersvertegenwoordigers op informatie en raadpleging in overeenstemming met het Unie-en het nationale recht en de nationale praktijken;

d)iedere andere praktijk die, gezien de omstandigheden, in overeenstemming is met eerlijke handelspraktijken."⁵³

---

⁵³ Art. 3, lid 1 richtlijn Bedrijfsgeheimen.

68. De ondernemingen die geheel op zelfstandige basis een bedrijfsgeheim kunnen ontdekken zonder informatie van buiten uit of die door eigen onderzoek een bedrijfsgeheim ontdekken, doen dit op een volledig rechtmatige wijze. Een moderne techniek om bepaalde producten van dichtbij te bekijken, is het mechanisme van de 'reverse engineering'. Dit mechanisme wordt in vele lidstaten toegelaten, aangezien de nationale wetgevingen hieromtrent geen bepalingen uiteenzetten of het al dan niet geoorloofd is. Vanuit het standpunt van harmonisatie in de Europese Unie is het goed dat considerans 16 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen bepaalt dat 'reverse engineering' toegelaten is.

69. Ondanks de toelating van dit mechanisme, is dit niet acceptabel in elke sector. Het kan zijn dat een onderneming voor het ontdekken van een product bepaalde investeringen moet doen, die niet via een intellectueel eigendomsrecht kan worden vastgezet. Een schoolvoorbeeld is parfum. De mogelijke concurrenten kunnen via het mechanisme van 'reverse engineering' de formule achterhalen waaruit dat bepaalde parfum bestaat.⁵⁴

3.2. Op onrechtmatige wijze

70. De lidstaten hebben in eerste instantie de algemene zorgvuldigheidsplicht om ervoor te zorgen dat de houders van bedrijfsgeheimen het recht hebben om te verzoeken om de procedures, maatregelen en rechtsmiddelen te nemen die in de richtlijn Bedrijfsgeheimen zijn voorzien.⁵⁵ Daarnaast bepaalt artikel 4 lid 2 en lid 3 in welke omstandigheden een bedrijfsgeheim als onrechtmatig wordt verkregen, gebruikt of openbaar gemaakt. Het middelpunt voor het bepalen van het onrechtmatig karakter van het verkrijgen van een bedrijfsgeheim, is het feit dat de houder van dat bedrijfsgeheim geen toestemming heeft gegeven.

71. Ingezoomd op artikel 4, lid 2 wordt uiteengezet in welke gevallen het verkrijgen van een bedrijfsgeheim, mits afwezigheid van toestemming door de houder, onrechtmatig is. Daarbij gaat het om de volgende situaties:

"a) onbevoegde toegang tot of het zich onbevoegd toe-eigenen of kopiëren van documenten, voorwerpen, materialen, substanties of elektronische bestanden waarover de houder van het bedrijfsgeheim rechtmatig beschikt en die het bedrijfsgeheim bevatten of waaruit het bedrijfsgeheim kan worden afgeleid;

b) andere gedragingen die, gezien de omstandigheden, worden beschouwd als strijdig met eerlijke handelspraktijken."⁵⁶

---

⁵⁴ R. KNAAK, A. KUR en R.M. HILTY, "Comments of the Max Planck Institute for Innovation and Competition of 3 June 2014 on the Proposal of the European Commission for a Directive on the Protection of Undisclosed Know-How and Business Information (Trade Secrets) Against Their Unlawful Acquisition, Use and Disclosure of 28 November 2013, COM (2013) 813 Final", *IIC* 2014, 961; A. STROWEL, "Les secrets d'affaires en droit européen anno 2013: project de directive et jurisprudence de la Cour de justice de l'Union européenne". in CASSIERS, V. en GILSON, S. (eds.), *L'entreprise et le secret*, Gent, Larcier, 2014, 9-35.

⁵⁵ V. CASSIERS, "La directive 2016/943/UE du 8 juin 2016 sur les secrets d'affaires", *JT* 2017, nr. 21, 385-397.

⁵⁶ Art. 4, lid 2 richtlijn Bedrijfsgeheimen.

3.3. De uitzonderingen

72. In bepaalde situaties kan het verkrijgen, gebruiken of openbaar maken van een bedrijfsgeheim niet gesanctioneerd worden. Daarbij heeft de houder van het bedrijfsgeheim⁵⁷ geen enkele verhaalsmogelijkheden tegen de inbreukmaker.⁵⁸ Het betreft de verkrijging, het gebruik of de openbaarmaking die plaatsvond in de volgende situaties:

"a) Het uitoefenen van het recht op vrijheid van meningsuiting en van informatie zoals neergelegd in het Handvest, met inbegrip van de eerbiediging van de vrijheid en het pluralisme van de media;

b) het onthullen van wangedrag, fouten of illegale activiteiten op voorwaarde dat de verweerder handelde met het oog op de bescherming van het algemeen openbaar belang;

c) het openbaar maken van het bedrijfsgeheim door werknemers aan hun vertegenwoordigers in het kader van de rechtmatige uitoefening van hun vertegenwoordigende functies overeenkomstig het Unie- of nationale recht, op voorwaarde dat deze openbaarmaking noodzakelijk was voor deze uitoefening;

d) met het oog op de bescherming van een rechtmatig belang dat erkend is in het Unie- of nationale recht."⁵⁹

73. Deze uitzonderingen moeten de mogelijkheid bieden aan journalisten en klokkenluiders om bepaalde geheimen in de uitoefening van de dienstbetrekking openbaar te maken. Bovendien wordt getracht om een evenwicht te vinden tussen de belangen van derde partijen met betrekking tot de bedrijfsgeheimen en het beschermen van de belangen van de houders van die bedrijfsgeheimen. De rechter heeft een grote beoordelingsvrijheid doordat bij uitzondering d) wordt bepaald: "*enig ander rechtmatig belang.*" Daarnaast wordt de positie van journalisten en klokkenluiders versterkt door de invoering van artikel XI. 332/3, § 2 WER dat bepaalt: "*het verkrijgen, gebruiken of openbaar maken van een bedrijfsgeheim als rechtmatig wordt beschouwd voor zover dit verkrijgen, gebruiken of openbaar maken door het recht van de Europese Unie of het nationale recht vereist of toegestaan is.*" Daarenboven, indien er toch sprake zou zijn van een onrechtmatige verkrijging, gebruik of openbaar maken van een bedrijfsgeheim, dan biedt artikel XI. 332/5 WER een vluchtweg door twee uitzonderingen in te passen.⁶⁰

---

⁵⁷ Art. 2, lid 2 richtlijn Bedrijfsgeheimen; V. CASSIERS en A. STROWEL, *Le secret*, Limal, Anthemis, 2017, 72.

⁵⁸ Art. 2, lid 3 richtlijn Bedrijfsgeheimen.

⁵⁹ Art. 5 richtlijn Bedrijfsgeheimen.

⁶⁰ H. VANHEES, *Handboek intellectuele rechten*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 785-786.

74. De uitzondering die in punt a) uiteengezet wordt, heeft te maken met de mediavrijheid. Het moet steeds mogelijk blijven om bedrijfsgeheimen openbaar te maken zonder dat de journalisten in angst vertoeven voor een mogelijke procedure tegen deze personen. Het uitgangspunt is dat de media een algemeen belang dient. Bijgevolg zal de rechter *in concreto* oordelen of de vrije meningsuiting de voorrang geniet boven de belangen van de houder van het bedrijfsgeheim door dat bedrijfsgeheim te onthullen.⁶¹

75. Het staat vast dat de positie van journalisten en klokkenluiders goed beschermd wordt, ondanks dat tijdens de parlementaire voorbereiding hier angst over bestond.⁶² Er zijn verschillende mogelijkheden die het toelaten aan deze actoren om het bedrijfsgeheim aan het publiek mee te delen, maar steeds kan de rechter de journalisten en klokkenluiders terugfluiten bij het buitensporig karakter van het onthullen van het bedrijfsgeheim wat schade zou meebrengen voor de houder van het bedrijfsgeheim.⁶³

Afdeling 4: Het juridische statuut

76. De Europese wetgever heeft de nodige aandacht besteed aan bedrijfsgeheimen, maar daarbij wordt nergens in de richtlijn bepaald welke positie bedrijfsgeheimen innemen ten aanzien van het huidige recht. Bedrijfsgeheimen vormen een vreemde eend in de bijt, aangezien zij niet tot de intellectuele eigendomsrechten behoren.⁶⁴

77. De intellectuele eigendomsrechten verlenen aan de bezitter van dat recht een tijdelijke monopolie op een goed, waarbij de kennis en informatie van het betreffende goed openbaar gemaakt of gepubliceerd wordt. Dit staat in contrast met bedrijfsgeheimen, aangezien het geheim houden van informatie het fundamentele beginsel is om te spreken van een bedrijfsgeheim.⁶⁵

78. Daarnaast zijn intellectuele eigendomsrechten verbonden aan een tijdsduur, waar binnen de kennis gebruikt kan worden, terwijl een bedrijfsgeheim geen tijdsduur kent. Hierdoor kan het bedrijfsgeheim eeuwigdurend aangewend worden, zolang de informatie geheim blijft. Een ander verschil betreft het feit dat bij het vastleggen van een intellectueel eigendomsrecht kosten verbonden zijn eraan, in tegenstelling tot bedrijfsgeheimen zijn er geen kosten. Een laatste onderscheid is dat er verschillende voorwaarden gelden opdat van een intellectueel eigendomsrecht sprake is, maar bij bedrijfsgeheimen gelden ook bepaalde voorwaarden. Bijgevolg is het aanwezig zijn van voorwaarden geen verschil *as such*, enkel gelden verschillende voorwaarden voor beide concepten.

---

⁶¹ <https://www.twobirds.com/~media/pdfs/news/articles/2015/2015-01-20-protecting-trade-secrets-w-pors-presentation.pdf?la=en>.

⁶² Wetsontwerp betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, *Parl.St.* Kamer 3154/001, p. 161.

⁶³ H. VANHEES, *Handboek intellectuele rechten*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 787.

⁶⁴ K. NEEFS, "Over Vissers in bewijsnood: Bewijsbeslag & bedrijfsgeheimen", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 222-228.

⁶⁵ F. GOTZEN en M.C. JANSSENS, *Wegwijs in het intellectueel eigendomsrecht*, Brugge, Vanden Broele, 2020, 334.

79. Verschillende auteurs hebben uitdrukkelijk aangegeven dat bedrijfsgeheimen geen nieuwe intellectuele eigendomsrechten vormen, maar dat er sprake is dan een tussenvorm als het ware een 'quasi-intellectuele eigendomsrecht'.⁶⁶

80. Dit standpunt wordt ook ingenomen door de auteur van dit werkstuk. Daarnaast heeft de Europese Commissie in een persbericht aangegeven dat bedrijfsgeheimen onderscheiden moeten worden van intellectuele eigendomsrechten.⁶⁷

81. Bovendien stelt considerans 2 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen dat "*Ongeacht hun omvang bedrijven evenveel belang hechten aan bedrijfsgeheimen als aan octrooien en andere vormen van intellectuele eigendomsrechten.*" Hiermee wordt aangetoond dat zowel het bedrijfsgeheim als de intellectuele eigendomsrechten twee verschillende concepten zijn met een eigen invulling.

82. Verder wordt dat onderscheid uitgeklaard in considerans 16 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen, waarbij de wetgever wil aantonen dat uitzonderingen mogelijk zijn op bedrijfsgeheimen waar dit onmogelijk is voor intellectuele eigendomsrechten. Zo is een autonome en onafhankelijke ontdekking ("*reverse engineering*") van een bedrijfsgeheim door een onderneming volledig rechtmatig.

---

⁶⁶M. BUYDENS, "La proposition de directive du 28 novembre 2013 du parlement européen et du conseil sur la protection des savoir-faire et des informations commerciales non divulgués (secrets d'affaires) contre l'obtention, l'utilisation et la divulgation illicites: un premier commentaire", *Cah. Jur.* 2014, afl. 2, 33-41.; M. SCHUT en S. VAN LOON, "Bescherming van knowhow in Nederland: huidige stand van zaken en vooruitblik aan de hand van de ontwerp richtlijn bescherming bedrijfsgeheimen-deel II", *BIE* 2014, afl. 9, 180-187.

⁶⁷ "Trade secrets are therefore substantially different from IPRs, which confer exclusivity ": Persbericht nr. IP/13/1176 van de Europese Commissie, "Commissie stelt regels voor die vertrouwelijke informatie tegen diefstal helpen beschermen", Brussel 28 november 2013.

Hoofdstuk 3: De Belgische context

Afdeling 1: Inleiding

83. De richtlijn Bedrijfsgeheimen is door de Belgische wetgever geïmplementeerd in het Belgische recht.⁶⁸ Deze omzetting heeft ervoor gezorgd dat een eenduidig kader werd gecreëerd voor het beschermen van bedrijfsgeheimen. Voor de inwerkingtreding van de wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen bestond er een arsenaal van beschermingsmogelijkheden voor de houder van bedrijfsgeheimen die op een onrechtmatige wijze werden gebruikt. Daarbij moest de houder van een bedrijfsgeheim die slachtoffer was geworden van een onrechtmatigheid met betrekking tot zijn bedrijfsgeheim zich wenden tot verschillende regelgevingen, namelijk: uit het arbeidsrecht, strafrecht, contractenrecht.⁶⁹

84. Bijgevolg ontstond een chaotisch speelveld in het rechtssysteem en een lappendeken met zeer veel verschillende actiemogelijkheden in verschillende regelgevingen voor de houder van het bedrijfsgeheim om het bedrijfsgeheim te beschermen.

85. Doordat de wetgever de wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen heeft geïmplementeerd, ontstaat er een duidelijke rechtskader voor bedrijfsgeheimen. De wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen is ingevoegd in het Wetboek Economisch Recht (WER), waarbij in artikel I.17/1, 1° WER wordt bepaald wanneer iets als een bedrijfsgeheim wordt gezien. De definitie van bedrijfsgeheim is letterlijk overgenomen vanuit de Europese richtlijn Bedrijfsgeheimen met dezelfde cumulatieve voorwaarden.⁷⁰ Bovendien biedt de uniforme definitie voor een grotere consistentie en zekerheid met betrekking tot de documenten die beschermd kunnen worden.⁷¹

---

⁶⁸ Wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, *BS* 14 augustus 2018, 64584; R. BOONE, "Europa wil bedrijfsgeheimen beter beschermen", *Juristenkrant* 2015, afl. 312, 5.

⁶⁹ E. DESNYDER, "De nieuwe wet bedrijfsgeheimen onthuld", *Actua Leges* 2018, nr.77.

⁷⁰ richtlijn Bedrijfsgeheimen; D. BRULOOT e.a., *Privaatrecht in hoofdlijnen volume 2*, Mortsels, Intersentia, 2020, 422.

D. PHILIPPE, T. VAN NOYEN en L. DEVROE, "Protection des secrets d'affaires. Analyse de la loi du 30 juillet 2018 transposant la directive (UE) 2016/943", *in foro* 2019, nr. 64-65, 29-43.

⁷¹ J-D. LINDEMANS en M. MARIANO, "Belgische rechtspraak inzake bedrijfsgeheimen: 10 vragen (en antwoorden) na 1.000 dagen nieuwe wet", *RDI* 2020, nr. 3, 599-616.

Afdeling 2: De maximumharmonisatie van artikel 871bis Ger. W.

86. In artikel 871bis Ger. W. wordt de vertrouwelijkheid tijdens gerechtelijke procedures uiteengezet. Daarbij kan vermeld worden dat artikel 871bis Ger. W. een omzetting is van artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen. Bovendien is de Belgische wetgever verdergegaan dan de minimumharmonisatie van artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen.⁷²

87. Een eerste verschil heeft betrekking met de vaststelling van het al dan niet vertrouwelijk karakter van het bedrijfsgeheim. Deze laatste kan, naast op gemotiveerd verzoek van de belanghebbende uiteengezet in de richtlijn Bedrijfsgeheimen, ook ambtshalve door de rechter worden bepaald in artikel 871bis § 1 Ger. W. Het is mogelijk dat derden kennis hebben van het bedrijfsgeheim, waardoor de rechter op gemotiveerde wijze kan beoordelen dat het bedrijfsgeheim als vertrouwelijk dient te worden beschouwd.⁷³

88. Een tweede verschil heeft betrekking tot de personen die toegang hebben tot het (vermeend) bedrijfsgeheim om deze personen te beperken (de zogenaamde vertrouwelijkheidskring). Waar artikel 9 lid 2 a van de richtlijn Bedrijfsgeheimen spreekt van *een gelimiteerd aantal personen*, is de Belgische wetgever verdergegaan door te concretiseren *tot de personen of categorieën van personen die de rechter uitdrukkelijk aanwijst*. Bijgevolg is het onmogelijk geworden voor de Belgische rechters om de toegang tot de documenten voor de partijen te ontzeggen, aangezien artikel 871bis § 2 Ger. W. bepaalt dat de toegang tot de documenten beperkt kunnen worden tot een aantal personen.⁷⁴

89. Naar mijn mening heeft de Belgische wetgever een goede stap gezet door het toepassingsgebied van de personen die kennis krijgen van het bedrijfsgeheim uit te breiden tot de personen die de rechter aanwijst, waarbij ten minste één natuurlijk persoon van elke partij alsmede de respectieve advocaten of andere vertegenwoordigers van deze partijen bij de gerechtelijke procedure aanwezig zijn. De advocaat heeft als doelstelling om de belangen van de client te behartigen en waarbij de client geen kennis zou kunnen nemen van de bedrijfsgevoelige informatie.

---

⁷² wetsontwerp betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, *Parl.St.* Kamer 3154/001, p. 30.

⁷³ M. DE VROEY, K. DE WINTER en M. ALLAERTS, "Waarborgen tot vertrouwelijkheid van bedrijfsgeheimen tijdens gerechtelijke procedures ingevoerd door artikel 871bis Ger. W.", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 212-221; richtlijn Bedrijfsgeheimen, RO 21.

⁷⁴ T. HEREMANS en F. BILLEN, "Bescherming van bedrijfsgeheimen in de vertrouwelijkheidskring", *IRDI* 2020, afl. 2, 180-184; wetsontwerp betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, *Parl.St.* Kamer 3154/001, p. 30.

90. Bovendien is de advocaat gehouden aan de geheimhoudingsplicht, dewelke tot de deontologische code behoren.⁷⁵ Door de verruiming van artikel 871*bis* § 2 Ger. W. krijgen zowel de advocaat als cliënt kennis van het bedrijfsgeheim tijdens een deskundigenonderzoek in een gerechtelijke procedure, waarbij de advocaat niet botst tegen de geheimhoudingsplicht. Deze regeling zou een betere stap zijn in de goede richting, want hierdoor wordt de kring van personen die kennis krijgt van het bedrijfsgeheim verkleind tot één persoon en zal de rechter bij het afwegen van de twee grondrechten, namelijk artikel 6 en artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens minder in het nauw gedreven worden. Bijgevolg wordt het recht op een eerlijk proces tijdens het deskundigenonderzoek meer gewaarborgd.

91. In een arrest voor het hof van beroep te Antwerpen moest de rechter oordelen over zo'n specifiek geval van een vertrouwelijkheidskring.⁷⁶ De verwerende partij beval het Antwerpse hof om de vertrouwelijke informatie niet mee te delen aan de tegenpartij. Het hof verwierp deze eis van de verwerende partij, aangezien de rechten van verdediging van de tegenpartij hierdoor worden geschaad. Het is ondenkbaar dat enkel het Hof de mogelijkheid krijgt om de vertrouwelijke informatie te mogen inkijken zonder dat de tegenpartij de mogelijkheid heeft om zich te verweren op basis wat te laste wordt gelegd tegen die partij. Bijgevolg oordeelde het hof van beroep te Antwerpen dat de kring van personen beperkt kan worden zoals neergelegd in artikel 871*bis*, § 2 Ger. W. Hierdoor kregen ten minste één natuurlijk persoon van elke partij en de advocaten de mogelijkheid om dat bedrijfsgeheim in te zien. Met als doel om het recht op een eerlijk proces zoveel mogelijk te garanderen. Echter werd in dit arrest aangetoond dat meteen afbreuk werd gedaan aan het principe van één natuurlijk persoon van elke partij.

92. Zo werd door de BV MELIS EVENTS geen natuurlijke persoon afgevaardigd, maar oordeelde het hof van beroep te Antwerpen dat desondanks de partij BV MELIS EVENTS geen natuurlijke persoon afvaardigt om de onderneming te vertegenwoordigen, toch de procedure dient door te gaan met de personen die aanwezig zijn.⁷⁷

93. Daarnaast is het toepassingsgebied van artikel 871*bis* Ger. W. ruimer dan die van artikel 9.lid 1 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen. Waar artikel 9.lid 1 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen een beperkte toepassingsgebied kent met betrekking tot de gerechtelijke procedures waarin een bedrijfsgeheim wordt herkend, namelijk: *"De lidstaten dragen er zorg voor dat de partijen, hun advocaten of andere vertegenwoordigers, gerechtsfunctionarissen, getuigen, deskundigen en alle andere personen die deelnemen aan gerechtelijke procedures betreffende het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken of openbaar maken van een bedrijfsgeheim (eigen cursivering)."*⁷⁸

---

⁷⁵ CODEX DEONTOLOGIE VOOR ADVOCATEN, <https://advocaat.be/DipladWebsite/media/DipladMediaLibrary/Documenten/Deontologie/Codex-Deontologie.pdf> (consultatie 26 april 2021).

⁷⁶ Antwerpen 13 mei 2020, *IRDI* 2020, 183.

⁷⁷ Antwerpen 13 mei 2020, *IRDI* 2020, 183, noot T. HEREMANS en F. BILLEN.

⁷⁸ M. DE VROEY, K. DE WINTER en M. ALLAERTS, "Waarborgen tot vertrouwelijkheid van bedrijfsgeheimen tijdens gerechtelijke procedures ingevoerd door artikel 871*bis* Ger. W.", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 215; M. VAN MEERBEECK en T. ROBRECHTS, "De Belgische wet bedrijfsgeheimen: een algemeen overzicht", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 182-193.

94. Daarentegen heeft de Belgische wetgever ervoor geopteerd om in artikel 871*bis* Ger. W. het toepassingsgebied uit te breiden naar alle gerechtelijke procedures, dus niet enkel in gevallen waarbij sprake zou zijn van het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken of openbaar maken van het bedrijfsgeheim. Artikel 871*bis*, § 1 bepaalt: "*De partijen, hun advocaten of andere vertegenwoordigers, magistraten en gerechtelijk personeel, getuigen, deskundigen en alle andere personen die door hun deelname aan een gerechtelijke procedure (eigen cursivering).*"⁷⁹

95. Het is helder dat de invoering van artikel 871*bis* Ger. W. een vooruitgang is voor de houders van bedrijfsgeheimen, aangezien de vertrouwelijkheid in gerechtelijke procedures ver zoek was. Daarnaast bepaalt artikel 871*bis* Ger. W. dat de personen die deelnemen aan de gerechtelijke procedures gehouden zijn om de informatie niet openbaar te maken, ook niet na afloop van de procedure. Deze bewoordingen zijn gedeeltelijk overbodig, aangezien in het Belgische rechtssysteem de rechterlijke instanties en advocaten gebonden zijn door het beroepsgeheim. Bij het niet-naleven van de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures en mogelijks erna, kan de rechter een geldboete opleggen van 200 tot 25.000 euro en daarenboven een schadevergoeding.⁸⁰

Afdeling 3: De maximumharmonisatie van artikel XI. 336/1-XI. 336/5 WER.

96. De richtlijn Bedrijfsgeheimen is gedeeltelijk overgenomen in het Belgische recht. Krachtens de wet van 30 juli 2018 heeft de houder van een bedrijfsgeheim een brede arsenaal van mogelijkheden om op te treden tegen onrechtmatige verkrijging, gebruik en openbaar maken van het bedrijfsgeheim. Daarbij staan er verschillende procedures open voor de houder van het bedrijfsgeheim, m.n.: de gewone vordering ten gronde, de vordering tot staken zoals in het kort geding en de gewone kort gedingprocedure.⁸¹

97. De voorlopige en conservatoire maatregelen die in artikel 10 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen worden uiteengezet, zijn overgeheveld naar artikel XI. 336/3 WER. Dit laatste biedt meer maatregelen aan die de rechter kan nemen bij het vaststellen van een onrechtmatige verkrijging, gebruik of openbaarmaking van een bedrijfsgeheim. Een kleine nuance is dat de rechter ook de staking kan bevelen voor het verbod op de verkrijging van het bedrijfsgeheim, terwijl dit niet in de richtlijn geregeld wordt. Dit betekent dat de rechter het verbod kan opleggen om toekomstige bedrijfsgeheimen te verkrijgen. Daarnaast worden maar liefst drie extra maatregelen voorzien ten opzichte van de richtlijn Bedrijfsgeheimen, namelijk⁸²:

---

⁷⁹ T. TOREMANS, "commentaar bij art. 871*bis* Ger. W." in X, *Gerechtelijk recht: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2020, 45-73.

⁸⁰M. BUYDENS, "La proposition de directive du 28 novembre 2013 du parlement européen et du conseil sur la protection des savoir-faire et des informations commerciales non divulgués (secrets d'affaires) contre l'obtention, l'utilisation et la divulgation illicites: un premier commentaire", *Cah. Jur.* 2014, afl. 2, 33-41.; M. VAN MEERBEECK en T. ROBRECHTS, "De Belgische wet bedrijfsgeheimen: een algemeen overzicht", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 182-193.

⁸¹ Art. 12 t.e.m. art. 18 van de Wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, *BS* 14 augustus 2018.

⁸² H. VANHEES, "Commentaar bij artikel XI.336/1-XI.336/5 WER " , in X, *Handels- en economisch recht: Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 127-151.

1° het ontdoen van de inbreukmakende goederen van hun inbreukmakende hoedanigheid;

2° de vernietiging van de inbreukmakende goederen of, indien van toepassing, het uit de handel nemen ervan, op voorwaarde dat het uit de handel nemen geen afbreuk doet aan de bescherming van het betrokken bedrijfsgeheim;

3° de gehele of gedeeltelijke vernietiging van de documenten, voorwerpen, materialen, substanties of elektronische bestanden die het bedrijfsgeheim bevatten of belichamen, of, indien van toepassing, de gehele of gedeeltelijke overhandiging aan de houder van het bedrijfsgeheim van die documenten, voorwerpen, materialen, substanties of elektronische bestanden.

98. Deze extra maatregelen omvatten de mogelijkheid voor de rechter, wanneer een inbreuk wordt vastgesteld, om ofwel de gehele of gedeeltelijke vernietiging te bevelen van de onrecht verkregen documenten of van de inbreukmakende voorwerpen ofwel het terugroepen van de inbreukmakende voorwerpen uit de markt.

99. Verder bepaalt artikel XI. 336/5 WER het vergoedingsmechanisme waar elke houder van het bedrijfsgeheim recht op heeft doordat het bedrijfsgeheim op een onrechtmatige wijze verkregen, gebruikt of openbaar gemaakt is en bijgevolg de houder van het bedrijfsgeheim schade lijdt of heeft geleden. De Belgische wetgever heeft het vergoedingsmechanisme verruimt tot alle schade die de houder van het bedrijfsgeheim doormaakt.⁸³

100. Dit betekent dat de Belgische wetgever streeft naar een volledige schadevergoeding, waarbij de houder van het bedrijfsgeheim zich zou moeten bevinden voordat er een schending was van het bedrijfsgeheim. In tegenstelling tot de Europese wetgever die in artikel 14 § 1, lid 1 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen spreekt over een passende vergoeding te betalen tot herstel van de schade. Daardoor wordt enkel een onzorgvuldige persoon gehouden tot het betalen van de schade die door zijn toedoen aangebracht is, omdat de onzorgvuldige persoon het bedrijfsgeheim op een onrechtmatige wijze heeft verkregen, gebruikt of openbaar gemaakt. Dit principe wordt in de richtlijn Bedrijfsgeheimen als volgt geformuleerd: "*die wist of had moeten weten*."⁸⁴ Terwijl de Belgische wetgever deze indeling niet maakt, maar bepaalt dat elke persoon gehouden is tot de volledige schadevergoeding, ongeacht of de inbreukmaker al dan niet wist of behoorde te weten dat het een bedrijfsgeheim was.⁸⁵

101. Naast de voorlopige, conservatoire maatregelen en de volledige schadevergoeding die openstaan voor de rechter, is een extra waarborg ingevoegd om een stakingsbevel uit te vaardigen. Het stakingsbevel moet ervoor zorgen dat de inbreukmaker op het bedrijfsgeheim geen activiteiten kan verrichten totdat de rechter ten gronde beslist heeft. De vordering tot staking wordt geregeld in artikel XVII. 21/1 WER en verder.

---

⁸³ H. VANHEES, *Basiswetteksten inzake het recht van de intellectuele eigendom*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 254.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ H. VANHEES, "De nieuwe wettelijke regeling betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen", *RW* 2018-19, afl.42, 1642-1660.

Afdeling 4: De bestaande methoden van bewijsgaring

102. Voor de invoering van de wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, meer bepaald van artikel 871*bis* Ger. W., had de rechtspraak reeds verscheidene manieren uiteengezet om vertrouwelijke informatie te beschermen. De rechter die een zakengeheim of fabrieksgeheim erkende in een gerechtelijke procedure diende dat geheim naar zijn eigen oordeel te beschermen, aangezien een specifieke wettelijke bepaling hieromtrent ontbrak. Bovendien waren de verschillende maatregelen, die de rechter kon nemen om de vertrouwelijke informatie te bewaren, niet steeds consistent met de basisprincipes van het burgerlijke procesrecht.⁸⁶ Een randopmerking hierbij is dat het beslag inzake namaak hier niet wordt besproken, aangezien andere en bijzondere regels gelden voor het vertrouwelijke karakter ervan.⁸⁷

103. De rechter kan als maatregel, om de vertrouwelijke informatie te garanderen, de openbaarheid van de zitting inperken. Dit heeft tot gevolg dat enkele personen aanwezig kunnen zijn tijdens het proces, zoals de procespartijen en de advocaten. Bovendien kan de openbaarheid enkel ingeperkt worden, mits de partijen hiervoor toestemming verlenen en zelfs zonder advocaat plaatsvinden mits diezelfde toestemming.⁸⁸ Het inperken van de openbaarheid van de zitting is een hele kwestie, aangezien de openbaarheid van de rechtspraak een pijler van de rechtstaat vormt. Het is een verregaand methode om controle te behouden op een onafhankelijke en onpartijdige rechtspraak in civiele gedingen.

104. Een andere maatregel betreft het onleesbaar maken of het verwijderen van bepaalde delen die de vertrouwelijke informatie omvatten. Daarbij werd het vertrouwelijk stuk enkel ter inzage en raadpleging gelegd aan de rechter en de advocaat van de tegenpartij, zodat de tegenpartij de vertrouwelijke informatie niet zou gebruiken na kennisname ervan. Deze methode heeft zijn grondslag gekregen in artikel 871*bis*, § 2, 3° Ger. W., waarbij een niet-vertrouwelijke versie van rechterlijke uitspraken ter beschikking worden gesteld aan anderen dan degenen die uitdrukkelijk aangewezen zijn in artikel 871*bis*, § 1 Ger. W.

---

⁸⁶ T. TOREMANS, "commentaar bij art. 871*bis* Ger. W." in X, *Gerechtelijk recht: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2020, 45-73.

⁸⁷ Art. 1369*bis*/1, § 3, lid 2 Ger. W.

⁸⁸ B. ALLEMEERSCH, "Zakengeheim in burgerlijk proces en bewijs" in B. ALLEMEERSCH e.a. (eds.), *Zakengeheim*, Brugge, die Keure, 2012, 5-20; B. ALLEMEERSCH en W. VANDENBUSSCHE, "Bewijs versus geheim in het aansprakelijkheidscontentieux", *TBH* 2013, nr. 10, (1057) 1074.

105. Bovendien bestaat ook de mogelijkheid om de vertrouwelijke informatie toch mee te delen aan alle personen in het geding via het systeem van een *dataroom*.⁸⁹ Hier hebben deze personen de mogelijkheid om kennis te nemen van alle informatie die als vertrouwelijk wordt bestempeld, maar waarvan geen kopieën of nota's worden genomen.⁹⁰ In een arrest van het Hof van beroep te Brussel werd gebruikgemaakt van de systematiek van de *dataroom*. De appellanten, zijnde ondernemingen NV E., NV D. en NV E.S., gaven tijdens het proces aan dat bepaalde stukken bedrijfsgevoelige informatie omvatten, zodat deze niet aan de tegenpartij mag worden meegedeeld en ook geen kopie of een nota mag genomen worden.

106. De rechtbank stelt voor om de partijen kennis te laten nemen van de bedrijfsgevoelige documenten in een *dataroom*, waar enkel inzage wordt verleend zonder de mogelijkheid om kopie of nota te nemen. Deze maatregel zorgt ervoor dat de tegenpartij, de Belgische Staat, zijn verdediging op een ernstige manier kan aanpakken, zonder in zijn recht van verdediging geschaad te zijn. Daarbij wordt geen beperking opgelegd voor het aantal en de duur van de bezoeken noch voor wat betreft de identiteit van de bezoekers. De partijen hebben slechts de mogelijkheid om kennis te nemen van de in *dataroom* opgenomen documenten op door het college van gerechtsdeskundigen bepaalde tijdstippen. Het voordeel van de *dataroom* is dat elke persoon in principe toegang heeft tot de vertrouwelijke informatie, waardoor elkeen dezelfde informatie bezit en geen ongelijkheid bestaat met betrekking tot dezelfde informatie.⁹¹

107. Vervolgens kunnen de gerechtsdeskundigen ook de rechter helpen doordat zij als tussenpersoon fungeren. De gerechtsdeskundige neemt dan het vertrouwelijke stuk dat niet relevant was voor het onderzoek te voeren niet op in het verslag, zodat het geheim gewaarborgd blijft. Daarnaast hebben de partijen de mogelijkheid om zelf een tussenpersoon aan te stellen die dan inzage verkrijgen in het verslag, maar daarbij botsen de tussenpersonen tegen de deontologische code van hun beroep, waarbij zij niets mogen meedelen aan de cliënten. Deze methode van het aanstellen van een bedrijfsrevisor met als doel om alle documenten te bekijken en na te gaan bij de verrichtingen van een gerechtsdeskundige, is al besproken bij het Hof van beroep te Gent. In dit arrest werd door een partij een beroep gedaan op een bedrijfsrevisor, waarbij de partij extra kosten maakt om een bedrijfsrevisor aan te nemen. Deze tussenpersoon moest de gegevens die betrekking hebben op de omzet van bepaalde klanten inzien, dewelke door de gerechtsdeskundige werd aangevoerd in de procedure. Daarbij heeft de bedrijfsrevisor een zwijgplicht ten aanzien van zijn cliënt.⁹²

---

⁸⁹ Vergelijkbaar aan een situatie waarin twee overnamepartners in een overname traject elkaars boeken kunnen inzien.

⁹⁰ Brussel 30 juni 2010, *JLMB* 2011, 1185.

⁹¹ Brussel 29 juni 2009, *RW* 2012-2013, 388.

⁹² Gent 11 april 2011, *RW* 2012-13, 467.

108. Een ander arrest waarbij een technisch raadsman werd aangesteld, is het arrest van het Hof van beroep te Antwerpen. Hier voerde BROUWERIJ MARTENS aan om haar commerciële stukken te overhandigen en inzage te verlenen aan de deskundige, maar niet aan de tegenpartij, zijnde FRANKFURTHER BRAUHAUS. Beide ondernemingen zijn grote spelers op de markt van bier in PET-flessen en tevens grote concurrenten van elkaar. De rechter was van oordeel dat de deskundige inzage kon krijgen en kennis kon nemen van de bedrijfsgevoelige informatie, maar deze niet zou doorspelen aan de tegenpartij FRANKFURTHER BRAUHAUS. Daarnaast vermeldde de rechtbank dat er de mogelijkheid bestaat voor FRANKFURTHER BRAUHAUS om een bedrijfsrevisor aan te stellen die dan kennis kon krijgen van dat bedrijfsgeheim en vervolgens aan FRANKFURTHER BRAUHAUS kon meedelen dat het onderzoek juist is uitgevoerd door de gerechtsdeskundige, zonder het bedrijfsgeheim te onthullen aan FRANKFURTHER BRAUHAUS.⁹³

109. Hierbij aansluitend is de aanstelling van een speciale advocaat die de behartiging van de cliënten nastreeft. Ook hier botst deze speciale advocaat met de deontologische code, aangezien dit op gespannen voet staat met het feit dat de cliënten op de hoogte willen zijn van de vertrouwelijke informatie in het verslag.⁹⁴ Ook is de advocaat gehouden om cruciale informatie mee te delen aan de cliënt.⁹⁵

110. Een laatste maatregel die in de rechtspraak bestond, voor de invoering van de wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, is het opmaken van een overeenkomst met betrekking tot de vertrouwelijke informatie.⁹⁶ In een arrest van het Hof van beroep te Antwerpen werd gebruikgemaakt van het opstellen van dergelijke geheimhoudingsovereenkomst. In deze zaak betrof een geschil tussen een bouwheer en een aannemer in verband met de afrekening van een verbouwingsproject van een petrochemische fabriek. Er werd een gerechtsdeskundige aangesteld om de vaststellingen te verrichten in de petrochemische fabriek. Daarbij stelde de bouwheer dat de tegenpartij, de bouwheer, een geheimhoudingsovereenkomst diende te ondertekenen opdat de toegang tot de fabriek niet werd ontzegd voor hem. Ook de personeelsleden en technische raadsliden van de aannemer dienden dit contract te ondertekenen opdat er enige toegang werd verleend. Het Hof van beroep te Antwerpen volgde de bouwheer in zijn redenering en gaf aan dat het ondertekenen van zulke overeenkomst geen schending is op het tegensprekelijk karakter van het deskundigenonderzoek noch van de rechten van verdediging van de tegenpartij.⁹⁷

---

⁹³ Antwerpen 20 november 2007, *P&B* 2009, 109.

⁹⁴ T. TOREMANS, "commentaar bij art. 871bis Ger. W." in X, *Gerechtigd recht: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2020, 45-73.

⁹⁵ CODEX DEONTOLOGIE VOOR ADVOCATEN, <https://advocaat.be/DipladWebsite/media/DipladMediaLibrary/Documenten/Deontologie/Codex-Deontologie.pdf> (consultatie 26 april 2021).

⁹⁶ B. VAN DEN BERGH, *Gerechtigd deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 259.

⁹⁷ Antwerpen 5 september 2007, *TBO* 2007, 66; H. KEULERS, "De tegensprekelijkheid in het gerechtelijk deskundigenonderzoek versus de bescherming van bedrijfsgeheimen en know-how: kunnen water en vuur verzoend worden?" in X, *bestendig handboek deskundigenonderzoek*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 71-88.

Hoofdstuk 4: Tussenconclusie bedrijfsgeheimen

111. Voor de inwerkingtreding van de richtlijn Bedrijfsgeheimen werden bedrijfsgeheimen beschermd overeenkomstig verschillende internationale en Europese regelgevingen. In die verschillende regelgevingen ontbrak steeds een uniform begrip van het bedrijfsgeheim, waardoor verschillende termen door elkaar gebruikt werden. Daarom drong een eenduidige definitie aan op Europees vlak, zodat in de gehele Europese Unie dezelfde gangbare definitie zou worden gehanteerd.

112. Een ander probleem betrof het beschermingsregime van bedrijfsgeheimen. Doordat nergens expliciet bedrijfsgeheimen zijn geregeld, wordt steun gevonden bij verschillende rechtstakken in het nationale recht om een bescherming toe te kennen aan bedrijfsgeheimen.

113. Vervolgens is de richtlijn Bedrijfsgeheimen uitgevaardigd. Deze richtlijn kadert binnen de Europese doelstelling om een betere, innovatieve unie te creëren met als doel de problemen die zich voordoen, met name: geen eenduidige definitie, een onduidelijk juridisch statuut, geen beschermings- en handhavingsregels te verhelpen. Verder is een harmonisatie op Europees vlak geoorloofd, zodat verschillende lidstaten dezelfde uitgangspunt hanteren met betrekking tot bedrijfsgeheimen. De richtlijn Bedrijfsgeheimen geeft een duidelijke definitie van het bedrijfsgeheim. Verder worden de rechtmatige en onrechtmatige wijze van verkrijging van een bedrijfsgeheim uiteengezet en worden de uitzonderingen op het bedrijfsgeheim aangestipt.

114. Een ander nieuw aspect betreft de vertrouwelijkheid die gegarandeerd kan blijven tijdens het deskundigenonderzoek in een gerechtelijke procedure. Hierdoor zal een onderneming eenvoudiger een procedure kunnen starten tegen een andere persoon, zonder te vrezen dat het bedrijfsgeheim gebruikt, misbruikt of openbaar gemaakt zou worden door de tegenpartij.

115. Daarnaast is de Belgische wetgever verdergegaan dan de minimumharmonisatie van de richtlijn Bedrijfsgeheimen ten aanzien van het waarborgen van de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures. Daarbij wordt in artikel 871*bis* Ger. W. de kring van personen verkleind die kennis mogen nemen van het bedrijfsgeheim, zodat enkel één natuurlijk persoon van elke partij als de respectieve advocaten of andere vertegenwoordigers aanwezig mogen zijn.

116. Verder heeft de Belgische wetgever de lijn van maximumharmonisatie doorgetrokken naar de regels met betrekking tot de handhaving. Door de voorlopige maatregelen uit te breiden, die de rechter kan nemen, indien er sprake zou zijn van een schending van het bedrijfsgeheim. Ook is het systeem van schadevergoeding volledig geoptimaliseerd, doordat de houder van het bedrijfsgeheim recht heeft op integrale schadevergoeding. Daarenboven behoudt de rechter steeds de mogelijkheid om een stakingsbevel uit te vaardigen, zodat de activiteiten van de inbreukmaker worden 'bevroren' totdat de rechter ten gronde beslist heeft.

117. Ten slotte worden de methoden van bewijsgaring uiteengezet die in de rechtspraak gebruikt werden. Daarbij moesten de rechters steeds ambtshalve een manier vaststellen om dat bedrijfsgeheim te waarborgen tijdens het deskundigenonderzoek in een gerechtelijke procedure. Deze manieren waren: de openbaarheid van de zitting inperken, het onleesbaar maken of verwijderen van het bedrijfsgeheim, een onafhankelijke derde (deskundige) aanstellen of een *dataroom* instellen.

Deel II: Het recht op bewijs in België

118. In dit deel wordt kort het Belgisch procesrecht uiteengezet, waarbij de verschillende methoden aangestipt worden voor de procespartijen om de bewijsvoering te vergemakkelijken. Daarnaast wordt ingegaan op het deskundigenonderzoek dat de hoeksteen vormt voor de bewijsregels van het Ger. W., waarbij de procespartijen geen eensgezindheid treffen omtrent een bepaald technisch of financieel aspect. In het derde hoofdstuk wordt de tegenspraak uit de doeken gedaan dat een uitvloeisel is van het recht op een eerlijk proces en tevens gewaarborgd wordt in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ten slotte wordt de verhouding tussen artikel 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens benaderd vanuit een beschermend model en in het licht van het deskundigenonderzoek.

Hoofdstuk 1: Inleiding

119. In het Belgische procesrecht hanteert men het feitelijke principe dat gelijk hebben niet automatisch betekent dat men gelijk krijgt. Het Ger. W. vangt aan met artikel 870, waarin *iedere partij het bewijs moet leveren van de feiten die zij aanvoert*. Hierbij is het procesrecht verschoven van een statische naar een dynamische bewijsvoering, waarbij elke procespartij loyaal dient mee te werken aan het achterhalen van de waarheid.⁹⁸ De rechter heeft een actieve rol gekregen in de bewijsgaring, in tegenstelling tot de *common law* landen (bijvoorbeeld: Engeland) waar een meer afwachtende, passieve houding (*accusatoir*) van de rechter heerst.⁹⁹ Daarnaast kan de rechter de procespartijen verplichten om mee te werken aan de bewijsvoering, waarbij elke partij de nodige documenten en bewijzen moet voorleggen aan de rechter.¹⁰⁰

120. Het Ger. W. somt verschillende onderzoeksmaatregelen op waarover de rechter beschikt teneinde de waarheid aan het licht te doen brengen. Deze onderzoeksmaatregelen zijn: de overlegging van de stukken (art. 877 e.v.), schriftonderzoek (art. 883 e.v.), valsheidprocedure (art. 895 e.v.), getuigenverhoor (art. 915 e.v.), overlegging van schriftelijke verklaringen (art. 961/1 e.v.), deskundigenonderzoek (art. 962 e.v.), verhoor van de partijen (art. 992 e.v.), de eedaflegging (art. 1005 e.v.), de plaatsopneming (art. 1007 e.v.). De rechter heeft een zekere appreciatiemarge om deze maatregelen te benutten, maar er moet steeds een opportuniteitscontrole worden doorgevoerd.¹⁰¹ Een (gerechtelijke) procedure dient op de meeste eenvoudige en snelle manier worden opgelost, daarbij bieden de onderzoeksmaatregelen de rechter een mogelijkheid om de waarheidsbevinding te achterhalen.

---

⁹⁸ B. ALLEMEERSCH, *Taakverdeling in het burgerlijk proces*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 349-351; K. BECUE, *De gerechtsdeskundige onder vuur in burgerlijke zaken*, Kortrijk, Uitgeverij UGA, 2014, 7.

⁹⁹ B. CATTOIR, *Burgerlijk bewijsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2013, 116.

¹⁰⁰ M.E. STORME, "Algemene beginselen van bewijs in het vermogensrecht" in B. ALLEMEERSCH, P. LONDERS en S. SROKA (eds.), *Bewijsrecht*, Gent, Larcier, 2007, 1-42; K. WAGNER, "Recente ontwikkelingen met betrekking tot het bewijs in burgerlijke zaken" in D. SERRUS, *Actualia gerechtelijk recht*, Gent, Larcier, 2008, 153-172.

¹⁰¹ B. ALLEMEERSCH en A.-S. HOUTMEYERS, "De onderzoeksmaatregelen en het nieuwe bewijsrecht" in P. Taelman en B. ALLEMEERSCH (eds.), *het Burgerlijk proces opnieuw hervormd*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 97-128.

121. Bijgevolg wordt het beginsel subsidiariteit van de onderzoeksmaatregelen wettelijk verankerd in artikel 875bis Ger. W. dat stelt: *De rechter moet de keuze van de maatregel beperken tot wat volstaat om het geschil op te lossen, waarbij de meest eenvoudige, snelle en goedkope maatregel de voorkeur geniet.* De rechter dient *in concreto* na te gaan welke onderzoeksmaatregel opportuun is rekening houdend met de belangen van de partijen.

Hoofdstuk 2: Het gerechtelijk deskundigenonderzoek

Afdeling 1: Algemeen

122. Het gerechtelijk deskundigenonderzoek kent geen wettelijke definiëring in de Belgische rechtsorde, noch het Ger. W. noch een andere wet geeft een omschrijving van dit beginsel. Hierdoor bieden rechtsleer en rechtspraak hulp bij het omschrijven van dit begrip.¹⁰² In de literatuur worden verschillende definities die gehanteerd door verschillende auteurs. Zo stelt CLOQUET dat *"er sprake is van een deskundigenonderzoek wanneer een of meerdere partijen beroep doen op een persoon, die geacht wordt 'vakkennissen' (sic) te bezitten om feiten vast te stellen en gebeurlijk een advies van technische aard uit te brengen."*¹⁰³ Een andere begripsomschrijving van het deskundigenonderzoek is: *het geheel van vaststellingen en/of technisch onderzoek van een bepaalde situatie door een deskundige op vraag van een of meerdere partijen of van de rechter.*¹⁰⁴ Ten slotte omschrijft de Valks Juridisch Woordenboek het deskundigenonderzoek als: *"een onderzoeksmaatregel tot voorlichting van de rechter door een deskundige ter zake, over de feiten of technische kwesties."*¹⁰⁵ Het deskundigenonderzoek kent twee varianten, namelijk: het gerechtelijke en het buitengerechtelijke deskundigenonderzoek. Hieronder zal ik verder ingaan op het gerechtelijke deskundigenonderzoek.

123. Het gerechtelijk deskundigenonderzoek is een onderzoeksmaatregel die door de rechter bevolen kan worden in bepaalde gevallen, waarbij een commercieel geschil aan de orde is of technische informatie vereist is tussen verschillende procespartijen met tegenstrijdige belangen.¹⁰⁶ De procespartijen dienen steeds de documenten die zij voorleggen aan de rechter of desgevallend meedelen aan de gerechtsdeskundige in het kader van een deskundigenonderzoek ook mee te delen aan elkaar. Dit impliceert het tegensprekelijke verloop van het deskundigenonderzoek, zodat de procespartijen de mogelijkheid hebben om dit te betwisten of hun mening hieromtrent uiteen te zetten. De rechter kan op grond van artikel 962 Ger. W. een deskundige aanstellen om een onderzoeksmaatregel te treffen.

124. Daarbij moet een partij, in het kader van de bewijsverzameling, voldoende feiten aanbrenen die het aannemelijk maken voor de rechter om een deskundigenonderzoek te bevelen. Hieruit vloeit voort dat de rechter op deze manier de kans op *fishing expeditions* wil vermijden, waarbij de partij die het deskundigenonderzoek vordert enkel tracht om verdere informatie te verzamelen door de aanstelling van de gerechtsdeskundige.¹⁰⁷

---

¹⁰² F. BURSENS en J. MESSENS, "Hoofdstuk 16 -Deskundigenonderzoek" in *Handboek aannemingsrecht (gebonden)*, Intersentia, 2019, 755-760.

¹⁰³ T. LYSENS en L. NAUDTS, *Deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken*, Wolters Kluwer, Mechelen, 2018, 3.

¹⁰⁴ Artikel 962, lid 1 Ger. W.

¹⁰⁵ E. DIRIX, B. TILLEMEN en P. VAN ORSHOVEN (eds.), *De Valks Juridisch Woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 129.

¹⁰⁶ B. ALLEMEERSCH en A.-S. HOUTMEYERS, "De onderzoeksmaatregelen en het nieuwe bewijsrecht" in P. TAELEMAN en B. ALLEMEERSCH (eds.), *het Burgerlijk proces opnieuw hervormd*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 97-128; W. VANDENBUSSCHE en N. DE LATHAUWER, "Een veralgemeend bewijsbeslag in de burgerlijke procedure", *TBH* 2015, 717-726.

¹⁰⁷ Cass. 11 september 2020, RG C.19.0448.N, https://lex.be/nl/doc/be/rechtspraak-juridat/locationbelgie/juridat/jurisdictionhof-van-cassatie-arrest-11-september-2020-bejc_202009114_nl

125. Bijgevolg is in de regel zo dat de procespartijen de stukken of documenten, die zij aanwenden voor het deskundigenonderzoek, tevens aan elkaar moeten meedelen, zodat de partijen het recht hebben om er inzage van te hebben of er een afschrift van te krijgen.¹⁰⁸

126. Daarnaast hebben de procespartijen de vrijheid voor het gezamenlijk aan te stellen van een gerechtsdeskundige of kan elke procespartij zelf een gerechtsdeskundige aanstellen of kan de rechter ambtshalve een gerechtsdeskundige aanstellen.¹⁰⁹ De procespartijen hebben de mogelijkheid om aan de rechter te vragen om bepaalde documenten als bedrijfsgeheim te classificeren, waardoor deze documenten als vertrouwelijk dienen te worden beschouwd en waarbij de deelnemers aan de gerechtelijke procedures deze vertrouwelijke documenten niet mogen gebruiken of openbaar maken.¹¹⁰

127. De wetgever heeft met de omzetting van de richtlijn Bedrijfsgeheimen een nieuwe artikel 871*bis* toegevoegd in het Ger. W., waarbij bedrijfsgeheimen een betere bescherming krijgen tijdens het deskundigenonderzoek. Voor de invoering van artikel 871*bis* Ger. W. bestond er geen specifieke regelgeving voor de bescherming van bedrijfsgeheimen, maar werd telkens in verschillende wetgevingen getracht om regelgeving te vinden voor het ondersteunen van bedrijfsgeheimen (bv: beslag inzake namaak). Hierdoor werden houders van bedrijfsgeheimen afgeschrikt om (gerechtelijke) procedures op te starten, aangezien er de mogelijkheid bestond dat het bedrijfsgeheim aan het licht zou komen.¹¹¹ Bovendien biedt artikel 871*bis*, paragraaf 1, lid 1 de procespartijen steun in verband met het niet-openbaar maken van de bedrijfsgeheimen in het kader van gerechtelijke procedures noch na afloop van deze procedures. Bijgevolg wordt elk aspect dat door een procespartij of de rechter als vertrouwelijk geacht, vertrouwelijk gebleven.¹¹²

(consultatie 15 januari 2021); T. TOREMANS, S. THIRE en P. TERMOTE, *Gerechtelijk deskundigenonderzoek*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2011, 2.

¹⁰⁸ T. TOREMANS en F. DUPON, "Over de tegenspraak, de mededeling van stukken en de bescherming van het zakengeheim tijdens het gerechtelijk deskundigenonderzoek", *TBO* 2013, afl. 2, 85-88.

¹⁰⁹ T. LYSSENS en L. NAUDTS, "Verloop van het deskundigenonderzoek" in X, *Bestendig handboek Deskundigenonderzoek*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020, 147. (460 p.)

¹¹⁰ O. VANDEN BERGHE, S. TYTGAT en J. VANSEVENANT., "Les secrets d'affaires restent secrets devant les tribunaux – Le nouvel article 871*bis* du Code judiciaire", *RDC-TBH* 2019, nr. 2, 325.

¹¹¹ T. TOREMANS, "commentaar bij art. 871*bis* Ger. W." in X, *Gerechtelijk recht: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2020, 45-73.

¹¹² VAN DEN BERGH, B., "Het gerechtelijk deskundigenonderzoek: recente wetgeving en actuele tendensen in de (Cassatie)rechtspraak" in S. VOET en B. ALLEMEERSCH (eds.), *Themis 113 Gerechtelijk Recht*, Brugge, die Keure, 2020, 95-123.

Afdeling 2: Een gevalstudie

128. De procespartijen hebben de verplichting om krachtens artikel 972 en 972*bis* Ger. W. mee te werken aan het gerechtelijk deskundigenonderzoek. Daarbij is het mogelijk dat een partij bepaalde vertrouwelijke informatie bezit die niet overgemaakt noch bekendgemaakt mag worden aan de tegenpartij. Bijgevolg ontstaat voor de houder van de vertrouwelijke informatie een tweestrijd: dient men voorrang te verlenen aan de verplichte medewerking in het gerechtelijk deskundigenonderzoek op grond van artikel 972*bis* Ger. W. en zo de vertrouwelijke informatie te onthullen of dient de houder van de confidentiële stukken de prioriteit te leggen bij de bescherming van de vertrouwelijkheid van die stukken en met als gevolg dat het niet onthullen nadelige gevolgen kan opleveren gedurende de procedure.¹¹³

129. De rechter zal steeds *in concreto* de zaak moeten beoordelen, waarbij enerzijds de waarde van de vertrouwelijke stukken een belangrijke factor zullen spelen en de schade die mogelijks door een procespartij wordt geleden wanneer de vertrouwelijke informatie wordt meegedeeld met de mogelijkheid dat de procespartij hiervan misbruik maakt anderzijds. Hierna wordt ingegaan op een arrest van het Hof van Cassatie waarbij een geschil in het kader van het gerechtelijk deskundigenonderzoek wordt uiteengezet.¹¹⁴

130. In dit arrest wordt bepaald dat het tegensprekelijk karakter dat geldt tijdens het deskundigenonderzoek en het recht op een eerlijk proces, met name: het recht op verweer, voldoende gewaarborgd zijn. De verweerders hebben documenten overgemaakt aan de deskundigen die aangesteld werden en aan de belanghebbenden partijen. Daarnaast hebben de verweerders vermeld welke stukken als bedrijfsgevoelige informatie worden beschouwd, waarbij een lijst werd gemaakt van deze vertrouwelijke informatie. De eiser heeft de mogelijkheid om in een *dataroom* inzage te nemen van de stukken (vertrouwelijke informatie) die de rechter zijn oordeel kunnen beïnvloeden. De enige belemmering is dat de eiser geen kopie of nota kan nemen van de bedrijfsgevoelige informatie en geldt er bovendien geen beperking voor zowel de duur van de inzage als het aantal momenten voor inzage. Ondanks deze belemmering is het Hof van Cassatie van oordeel dat het beginsel van tegenspraak in principe enkel betrekking heeft op het geding voor de rechtbank en niet zozeer op door de rechter bevolen deskundigenonderzoek. Toch moet de mogelijkheid bestaan voor de partijen om opmerkingen te formuleren op het deskundigenverslag dat als een essentieel bewijselement wordt aangemerkt door de rechtbank.¹¹⁵

---

¹¹³ H. KEULERS, "De tegensprekelijkheid in het gerechtelijk deskundigenonderzoek versus de bescherming van bedrijfsgeheimen en know-how: kunnen water en vuur verzoend worden?" in X, *bestendig handboek deskundigenonderzoek*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 71-88; B. VANLERBERGHE, "Actualia inzake de bewijsvoering, de overlegging van stukken en het deskundigenonderzoek" in B. DE GROOTE, A. DE WILDE (eds.), *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 461-475.

¹¹⁴ Cass. 2 november 2012, *TBO* 2013, 84, noot T. TOREMANS en F. DUPON.

¹¹⁵ *Ibid.*

Hoofdstuk 3: De tegenspraak

131. Elke procedure voor de rechtbank gaat in beginsel gepaard met het recht op een eerlijk proces dat gewaarborgd wordt in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Overeenkomstig artikel 6.1 van datzelfde Verdrag heeft eenieder bij het vaststellen van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie welke bij de wet is ingesteld. Uit deze regel vloeit het beginsel "*het recht op tegenspraak*" voort. Dit houdt in dat de procespartijen op de hoogte moeten worden gesteld van alle noodzakelijke elementen die van belang zijn om de vordering te doen slagen en daarenboven moeten de procespartijen elkaar de nodige stukken overhandigen die bij de rechter worden neergelegd met als doel om het oordeel van de rechter te beïnvloeden.¹¹⁶

132. Het is de bedoeling dat beide partijen de nodige informatie bezitten en kunnen raadplegen waarop de rechter zijn oordeelsvorming heeft gebaseerd. Bijgevolg kunnen de partijen die niet eensgezind zijn met bepaalde informatie die aan de rechter werd meegedeeld hun beklag doen. Kortom hebben de partijen het recht op tegenspraak bij de mededelingen van stukken die aan hen werden bezorgd.¹¹⁷

133. Bovendien wordt het recht op tegenspraak in het gerechtelijk deskundigenonderzoek wettelijk verankerd in artikel 973, § 1, eerste lid Ger. W., dat bepaalt dat de rechter die het deskundigenonderzoek heeft bevolen of de daartoe aangewezen rechter het verloop van het onderzoek opvolgt en er met name op toeziet dat de termijnen worden nageleefd en dat de tegenspraak in acht wordt genomen. Daarnaast houdt het recht op tegenspraak ook verband met het algemeen beginsel van het recht van verdediging dat in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens uitgestippeld is.¹¹⁸

---

¹¹⁶ B. VANLERBERGHE en K. LEMMENS (eds.), *Mensenrechten in de praktijk: toegepast in uw juridische dossiers*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 57.

¹¹⁷ E. BREWAEYS, "Zakengeheim verdraagt geen tegenspraak", *Juristenkrant* 2013, afl. 269, 7.

¹¹⁸ J. FLO, "Grondwettelijk Hof zoekt evenwicht tussen beroepsgeheim en het recht op tegenspraak", *Juristenkrant* 2019, afl. 383, 7; J. BOON, *Gerechtsdeskundigen. Handboek juridische opleiding* (ed. 2020), Brugge, die Keure, 2020, 341.

134. Krachtens artikel 6.1 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens dient telkens aan de procespartijen de mogelijkheid te worden gegeven om een protest te formuleren aangaande elk stuk of elk betoog dat wordt aangevoerd om het oordeel van de rechter te beïnvloeden. Dit beginsel van tegenspraak staat haaks met het deskundigenonderzoek, wanneer procespartijen een bedrijfsgeheim aanhalen. Het Hof van Cassatie heeft geoordeeld dat het deskundigenonderzoek op zo'n manier moet verlopen "*dat de partijen de mogelijkheid hebben om voor de rechter op doeltreffende wijze hun opmerkingen te formuleren op het deskundigenverslag dat door de rechter als een essentieel bewijselement wordt aangemerkt.*" Hierbij toont het Hof aan het recht op tegenspraak betrekking heeft op het geding voor de rechter en niet op het deskundigenonderzoek dat door de rechter bevolen is.¹¹⁹

135. Principieel moet elke procedure gewaarborgd worden met het recht op tegenspraak, maar dit beginsel is niet absoluut en zal telkens *in concreto* behandeld moeten worden. Het kan gebeuren dat bepaalde grondrechten in conflict komen met elkaar, waarbij de rechter dan nagaat welke grondrecht de bovenhand verdient en al dan niet tegenspraak kan worden gevoerd.¹²⁰ Een voorbeeld kan dit duidelijker maken: het feit dat een onderneming een bepaald geheim heeft hoe zijn product wordt gemaakt, kan ervoor zorgen dat de tegenpartij niet het recht heeft op tegenspraak. Het kan zijn dat de tegenpartij een concurrent is die dan met het bedrijfsgeheim zal lopen en mogelijks zelf produceren en op de markt brengen.

136. Het VAREC-arrest van het Hof van Justitie van 14 februari 2008 biedt de mogelijkheid dat de beroepsinstantie kan beslissen dat vertrouwelijke informatie niet aan de wederpartijen wordt doorgegeven ter bescherming van de door het gemeenschapsrecht gewenste bescherming van de eerlijke mededinging of van de rechtmatige belangen van de economische subjecten.¹²¹

137. Krachtens voormeld arrest is de mogelijkheid tot het hanteren van zekere vertrouwelijkheid in overeenstemming met het principe van de tegenspraak in de zin van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, voor zover de beroepsinstantie de effectieve rechtsbescherming mogelijk maakt met inbegrip van de eerbiediging van het recht van verweer.

---

¹¹⁹Cass. 2 november 2012, *TBO* 2013, 86.; T. TOREMANS en F. DUPON, "Over de tegenspraak, de mededeling van stukken en de bescherming van het zakengeheim tijdens het gerechtelijk deskundigenonderzoek", *TBO* 2013, afl. 2, 85-88.

¹²⁰G. DE BUYZER en L. SCHELLEKENS, *Themis 59-Gerechtigd recht*, Brugge, die Keure, 2010, 21-22.

¹²¹HvJ C-450/06, *Varec t. Belgische Staat*, *Jur.* 2008, I, 581.

138. De verplichting tot het hanteren van de vertrouwelijkheid in het kader van de verhaalprocedures vloeit voort uit hierboven genoemde uitspraak van het Hof van justitie, namelijk: het VAREC-arrest. Hier werd geoordeeld dat de rechterlijke beroepsinstantie de vertrouwelijkheid en het recht op eerbiediging van zakengeheimen moet waarborgen met betrekking tot de informatie die is vevat in door de betrokken partijen aan haar overgelegde dossiers, ook al kan zijzelf van deze informatie kennisnemen en deze in haar beschouwing betrekken. Het staat aan deze instantie om te oordelen in welke mate en op welke wijze de vertrouwelijkheid en het geheime karakter van deze informatie moet worden gewaarborgd, rekening houdend met de vereisten van een effectieve rechtsbescherming en van eerbiediging van het recht van verweer van de procespartijen en met het vereiste dat de procedure op alle onderdelen het recht op een eerlijk proces eerbiedigt.¹²²

139. De procespartijen mogen zich voor de rechterlijke instanties derhalve beroepen op de vertrouwelijkheid van bepaalde documenten om deze niet mee te delen aan de andere procespartijen. Ingevolge de rechtspraak van het Hof van Justitie (het VAREC-arrest) en trouwens ook deze van het Grondwettelijk Hof¹²³ dient de rechter ambtshalve het al dan niet vertrouwelijk karakter van het betrokken document beoordelen.

140. Het Grondwettelijk Hof benadrukt: *“In die gevallen kunnen elementen die beslissend zijn voor de oplossing van het geschil, worden onttrokken aan de tegenspraak van de partijen voor zover de ernstige handicap die daaruit voor sommigen onder hen voortvloeit, door de procedure zoveel mogelijk wordt gecompenseerd. Daarom moeten de partijen ervan op de hoogte worden gebracht dat er vertrouwelijke stukken bestaan en, indien mogelijk, in staat zijn een niet-vertrouwelijke versie van die stukken te raadplegen. Bovendien betaamt het dat een onafhankelijke en onpartijdige rechter het aangevoerde vertrouwelijke karakter van die stukken kan controleren alsmede het feit of ze juist en relevant zijn.”*¹²⁴ Bijgevolg zal de rechter in geval van bedrijfsgeheimen de onderscheiden belangen van de partijen, namelijk: enerzijds het eerlijk proces en bedrijfsgeheim anderzijds tegen elkaar af wegen.

---

¹²² *Ibid.*

¹²³ GwH 19 september 2007, nr. 118/2007.

¹²⁴ GwH 19 september 2007, nr. 118/2007, overweging B.9.3.

Hoofdstuk 4: Verhouding bedrijfsgeheim en de tegenspraak

141. Een gerechtelijke procedure starten, voor de totstandkoming van de richtlijn Bedrijfsgeheimen, bleek voor de ondernemingen een stap te zijn die vele uitdagingen kende. Een procedure starten om een geschil op te lossen, vergt veel inspanningen en kost bovendien enorm veel. Doch kan in enkele gevallen het niet oplossen van een geschil veel meer kosten voor één van de partijen. Daarnaast dienen de partijen in principe steeds de documenten en stukken aan elkaar te overhandigen die tevens ook aan de rechter worden meegedeeld. Bijgevolg vrezden procespartijen dat de stukken die zij aan elkaar meedelen, dat in bepaalde gevallen ook bedrijfsgevoelige informatie (bedrijfsgeheim) bevat, openbaar gemaakt zouden worden en uiteindelijk tot schade leiden, zoals: imago- en reputatieschade, het lekken van concurrentiegevoelige informatie. Ook kan het enkele feit van het starten van een procedure al leiden tot imago-en/of reputatieschade. Daarom kiezen veel (beurs)vennootschappen voor arbitrage om een koersval te voorkomen. Het is vast te stellen dat partijen door deze factoren terughoudender zijn opgesteld om een gerechtelijke procedure te starten om een geschil te beslechten. Hierdoor zouden procespartijen opteren voor een vertrouwelijkheidsbeginsel van bedrijfsgeheimen dat geldt doorheen de gerechtelijke procedures en ook na afloop van de procedure, zodat het bedrijfsgeheim niet in het gedrang komt om openbaar gemaakt te worden.

142. Elke procedure wordt in principe gewaarborgd door het recht op een eerlijk proces dat verankerd zit in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. De bedoeling van dit artikel is dat de partijen met gelijke wapens aan een procedure beginnen en dat de rechter de documenten die hij/zij krijgt ook meedeelt aan de tegenpartij. Dit betekent dat elk document door de tegenpartij aan tegenspraak kan worden gelegd en beschermt artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens partijen tegen een willekeurig, onredelijke belemmering van de bewijslevering.

143. Daarnaast is het mogelijk dat bepaalde zaken zo belangrijk zijn voor een partij die het document (stuk) niet kan voorleggen aan tegenspraak van de tegenpartij, aangezien het door de houder van dat document de belangrijke informatie uitmaakt voor zijn/haar bedrijf, ook wel bedrijfsgeheim genoemd. Bijgevolg wordt het principe van bedrijfsgevoelige informatie en het niet-prijsgeven van deze informatie ook Europees beschermd in artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

144. In het kader van de bescherming van bedrijfsgeheimen zijn er twee belangrijke Europeesrechtelijke reguleringen, namelijk: het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

145. Het is opmerkelijk dat een bedrijfsgeheim resulteert onder artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, aangezien dit artikel voorziet in de eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven. Toch wordt in de rechtspraak en rechtsleer algemeen erkend dat ondernemingen recht hebben op de bescherming van het privéleven.¹²⁵ Daarbij wordt vermeld dat de bescherming van het 'privéleven', zoals gewaarborgd in artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, breed en eng dient opgevat te worden. In de brede betekenis betreft het een recht van elke onderneming om zichzelf te beschermen tegen elke vorm van het openbaar maken van aspecten die deel uitmaken van het 'interne leven of het hart' van de onderneming. In de enge zin van het woord betekent 'privéleven' in principe dat men als onderneming het recht heeft om bedrijfsgeheimen te hebben.¹²⁶

146. Bovendien bepaalt artikel 8 van het Europees Verdrag voor de rechten van de Mens dat éénieder recht heeft op erkenning, eerbiediging en bescherming van zijn privéleven. Uit rechtspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens blijkt dat dit privéleven niet restrictief mag geïnterpreteerd worden. Elke commerciële of professionele activiteiten van rechtspersonen maken hiervan deel uit.¹²⁷ Het Europees Hof voor de rechten van de mens heeft in zijn arrest *Amann* uitdrukkelijk bepaald:

*"private life' must not be interpreted restrictively [...] furthermore, there is no reason of principle to justify excluding activities of a professional or business nature from the notion of 'private life'."*¹²⁸

147. Verder heeft het Hof in verschillende arresten bevestigd, wat in het arrest *Amann* werd verklaard, namelijk dat professionele en commerciële activiteiten onder het toepassingsgebied van het privéleven vallen.¹²⁹

148. Hierdoor ontstaat er in bepaalde gevallen een tegenstrijdigheid tussen twee Europese rechten, die tevens ook grondrechten vormen in de Belgische rechtsorde. Enerzijds artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens dat het eerlijk proces garandeert en artikel 8 van datzelfde Verdrag dat het recht op eerbiediging van privé-, familie-, en gezinsleven vooropstelt. Dit zorgt ervoor dat de rechter steeds een belangenafweging moet maken tussen deze twee rechten *in concreto* om te achterhalen of het bedrijfsgeheim ontsnapt aan de mogelijkheid op tegenspraak van de tegenpartij.

---

¹²⁵ M. BUYDENS, "La protection des secrets d'affaires et la procédure de saisie en matière de contrefaçon", *Cah. Jur.* 2011, afl. 1, 13-19.

¹²⁶ M. BUYDENS, "La proposition de directive du 28 novembre 2013 du parlement européen et du conseil sur la protection des savoir-faire et des informations commerciales non divulgués (secrets d'affaires) contre l'obtention, l'utilisation et la divulgation illicites: un premier commentaire", *Cah. Jur.* 2014, afl. 2, 33-41.

¹²⁷ EHRM 16 december 1992, nr. 13710/88, Niemietz/Duitsland; EHRM 16 april 2002, nr. 37971/97, Société Colas Est e.a./Frankrijk; EHRM 28 januari 2003, nr.44647/98, Peck/Verenigd Koninkrijk en EHRM 23 maart 2006, nr. 77962/01, Vitiello/Italië.

¹²⁸ EHRM 16 februari 2000, nr. 27798/95, Amann/Zwitserland, §65.

¹²⁹ EHRM 28 januari 2003, nr. 44647/98, Peck/Verenigd Koninkrijk; HvJ C-450/06, *Varec t. Belgische Staat*, *Jur.* 2008, I, 581.

149. De rechter zal voor de beoordeling of het bedrijfsgeheim ontsnapt aan de mogelijkheid steeds rekening houden met de volgende elementen: de waarde en het al dan niet-exclusief karakter van de ingeroepen vertrouwelijke informatie, de mogelijke schade die een procespartij kan ondervinden bij het meedelen van dat bedrijfsgeheim en waarbij de tegenpartij daarvan misbruik zou maken buiten de context van procesvoering.

150. Artikel 871*bis*, § 3 Ger. W. bepaalt dat de rechter, bij zijn beslissing over de maatregelen bestemd om de bescherming van het bedrijfsgeheim te verzoenen met het recht op een eerlijk proces, de evenredigheid ervan beoordeelt. De rechter zal de waarborgen van een eerlijk proces in acht houden en de mogelijke schade voor een van de partijen bij het openbaar maken van het bedrijfsgeheim.

151. De twee grondrechten, namelijk: het recht op tegenspraak en het recht op bescherming van het privéleven (waaronder het bedrijfsgeheim zich bevindt) situeren zich op dezelfde hoogte. Dit betekent dat beide grondrechten in principe gelijkwaardig zijn. Het is de rechter die steeds geval per geval moet gaan beoordelen welk grondrecht de voorrang zal hebben en waarbij de rechter tracht een evenwicht te vinden tussen deze grondrechten om die met elkaar te verzoenen. Daar waar artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens wettelijke beperkingsgronden voorziet, heeft artikel 6 van datzelfde Verdrag dat niet.

152. Het is toegestaan dat partijen zich beroepen op artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens om bepaalde informatie als geheim te beschouwen en niet mee te delen aan de tegenpartij. Doch wordt een onderscheid gemaakt tussen twee situaties: enerzijds de situatie dat de rechter de overlegging van de stukken beveelt en het feit dat een partij zelf het initiatief neemt om gebruik te maken van de vertrouwelijke informatie anderzijds. Bij het eerste geval is sprake van een inmenging en dat mag mits voldaan aan de voorwaarden (bij wet voorgeschreven, wettig doel nastreven en noodzakelijk in een democratische samenleving). In het andere geval rijst de vraag naar de horizontale werking van de twee grondrechten en moet de overheid de nodige maatregelen nemen.¹³⁰

153. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens geeft de lidstaten de vrijheid om de toegang tot de rechter, zoals gewaarborgd in artikel 6 van het Europees verdrag voor de Rechten van de Mens, zelf te regelen. De verplichting van de lidstaten is van tweeërlei: Enerzijds moeten de lidstaten zich ervan onthouden om hindernissen op te werpen die de toegang tot de rechter verzwaren en moeten de lidstaten passende maatregelen nemen om de toegang effectief te verzekeren anderzijds. Het uitgangspunt is dat de rechter de volledige onttrekking van het recht op tegenspraak moet vermijden.¹³¹

---

¹³⁰ B. VANLERBERGHE en K. LEMMENS (eds.), *Mensenrechten in de praktijk: toegepast in uw juridische dossiers*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 73.

¹³¹ H. VANDENBERGHE, "De toegang tot de rechter (art. 6, § 1 EVRM). Kernbegrip van de rechtsstaat" in R. LEYSEN, K. MUYLLE, J. THEUNIS en W. VERRIJDT (eds.), *Semper Perseverans-Liber Amicorum André Alen*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 825-838.

Deel III: Vergelijking Nederland

154. In dit onderdeel wordt het systeem in Nederland uiteengezet met betrekking tot het bedrijfsgeheim en het bewijsbeslag. In het eerste hoofdstuk wordt kort ingegaan op het concept van het bedrijfsgeheim dat een soortgelijke overname van de richtlijn Bedrijfsgeheimen bevat. Daarnaast wordt de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures besproken die bepaalde actoren in acht moeten nemen, waarna de sancties kort worden toegelicht bij niet-naleving van de wettelijke formaliteiten. Vervolgens worden de bestaande methoden aangereikt om het vertrouwelijke karakter te blijven garanderen tijdens en na afloop van de gerechtelijke procedures. In hoofdstuk drie wordt het burgerlijk procesrecht uiteengezet, waarbij de waarheidsplicht en de bewijslast aan bod komen die de basisbeginselen vormen in het burgerlijke procesrecht. In datzelfde hoofdstuk wordt ingezoomd op het gerechtelijk deskundigenonderzoek en het recht op tegenspraak die de grondslag vormen voor een gepast antwoord te formuleren op de centrale onderzoeksvraag.

Hoofdstuk 1: Het bedrijfsgeheim

Afdeling 1: Inleiding

155. De richtlijn Bedrijfsgeheimen is omgezet in de Wet van 17 oktober 2018 houdende regels ter uitvoering van richtlijn 2016/943/EU van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte *knowhow* en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan (hierna wet bescherming Bedrijfsgeheimen).¹³² De wet bescherming Bedrijfsgeheimen treedt in werking vanaf 23 oktober 2018. Door deze nieuwe wet bescherming Bedrijfsgeheimen hebben ondernemers en andere personen meer beschermingsmogelijkheden gekregen om het bedrijfsgeheim te beschermen tegen derden die op een onrechtmatige wijze het bedrijfsgeheim gebruiken, verkrijgen of openbaar maken.¹³³

---

¹³² Wet van 17 oktober 2018, houdende regels ter uitvoering van Richtlijn 2016/943/EU van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan (*PbEU* 2016, L 157).

¹³³ RIJKSDIENST VOOR ONDERNEMEND NEDERLAND, Bedrijfsgeheimen bij innovaties: de voors en tegens op een rij, geconsulteerd 5 februari 2021, https://www.rvo.nl/sites/default/files/2019/07/Bedrijfsgeheimen_bij_innovaties.pdf; M. SCHUT, "Terugblik Bedrijfsgeheimen", *BIE* 2020, nr. 108, 106-113; C. VAN NISPEN, "Een nieuw quasi-IE-recht in wording: het bedrijfsgeheim", *BIE* 2018, afl. 1, 2-9.

156. Voor de wet bescherming Bedrijfsgeheimen bestond geen specifieke regeling voor de bescherming van bedrijfsgeheimen, zodat ondernemingen of andere personen die het slachtoffer werden, zich moesten wenden tot andere instrumenten die in het Nederlands rechtssysteem bestonden. Zo kon de houder van het bedrijfsgeheim trachten de persoon die misbruik maakte van het bedrijfsgeheim te vervolgen op grond van specifieke bepalingen uit het strafrecht, arbeidsrecht, burgerlijk recht (onrechtmatige daad en contractenrecht). Deze specifieke bepalingen lieten de houder van het bedrijfsgeheim dikwijls in de kou staan, aangezien werkelijke handhavingsregels uitbleven.¹³⁴

157. Bijgevolg wordt door de invoering van de wet bescherming Bedrijfsgeheimen een specifieke wettelijke basis gecreëerd om bedrijfsgeheimen te beschermen tegen het onrechtmatig gebruiken, verkrijgen of openbaar maken ervan. Daarnaast biedt de wet bescherming Bedrijfsgeheimen meer middelen om inbreuken op bedrijfsgeheimen te bestrijden en wordt een duidelijke definitie weergegeven voor bedrijfsgegeven.¹³⁵

158. Buiten het bestek van deze scriptie vallen de verschillende bepalingen van de wet bescherming Bedrijfsgeheimen, aangezien deze in grote lijnen zijn overgenomen van de richtlijn Bedrijfsgeheimen. Hierna wordt ingegaan op de bewaring van het bedrijfsgeheim tijdens de gerechtelijke procedures, aangezien dit een nieuwe bepaling betreft die mede belangrijk is voor een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvraag.

Afdeling 2: De bewaring van de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures

159. In elke procedure dient het geschonden bedrijfsgeheim niet enkel aan de rechter worden meegedeeld, maar ook aan de partij die hiervan misbruik heeft gemaakt en aan zijn advocaat. Dit laatste dient te gebeuren om de garantie te kunnen bieden op het beginsel van de hoor en wederhoor dat deel uitmaakt van het recht op een eerlijk proces. Daarenboven zijn de procedures in beginsel openbaar, waardoor verschillende derden op de zitting het bedrijfsgeheim zullen aanhoren.¹³⁶

---

¹³⁴ W.J. OOSTWOUDER, L.A.E THONEN en A. KOOL, "Wet bescherming bedrijfsgeheimen", *O&F* 2018, afl.4, 25-37; M. SCHUT, "Enkele opmerkingen bij de (aankomende) wet bescherming bedrijfsgeheimen", *BIE* 2018, afl. 2, 54-59.

¹³⁵ M. SCHUT en S. VAN LOON, "Bescherming van knowhow in Nederland: huidige stand van zaken en vooruitblik aan de hand van de ontwerp richtlijn bescherming bedrijfsgeheimen-deel II", *BIE* 2014, afl. 9, 180-187; M. SCHUT, "Enkele opmerkingen bij de (aankomende) wet bescherming bedrijfsgeheimen", *BIE* 2018, afl. 2, 54-59.

¹³⁶ W.J. OOSTWOUDER, L.A.E THONEN en A. KOOL, "Wet bescherming bedrijfsgeheimen", *O&F* 2018, afl.4, 25-37; M. SCHUT, "Terugblik Bedrijfsgeheimen", *BIE* 2020, nr. 108, 106-113.

160. Deze elementen hebben ervoor gezorgd dat een nieuwe titel is ingevoegd in het RV, m.n.: 'Titel 15A van rechtspleging in zaken betreffende bescherming van bedrijfsgeheimen.' In die titel is een bepaling opgenomen, namelijk: artikel 1019ib van de wet Burgerlijke Rechtsvordering dat voorziet om tijdens de gerechtelijke procedures de vertrouwelijkheid van bedrijfsgeheimen te waarborgen. Artikel 1019ib van de wet Burgerlijke Rechtsvordering is een kopie van artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen. Hierna worden enkel leden 4 en 5 van artikel 1019ib van de wet Burgerlijke Rechtsvordering besproken, aangezien deze verder gaan of afwijken dan de minimumharmonisatie van in artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen.¹³⁷

161. In artikel 1019ib, lid 4 van de wet Burgerlijke rechtsvordering wordt bepaald dat "*de rechter, bij het nemen van de beslissing over de in het derde lid genoemde maatregelen en de beoordeling van de evenredigheid daarvan, de rechtmatige belangen van partijen en derden en de mogelijke schade voor een van partijen en derden als gevolg van het bevelen of afwijzen van de maatregelen in acht neemt.*" Hierbij wordt bepaald dat niet de rechter ambtshalve, maar de partijen aan de rechter duidelijk moeten maken om iets als een bedrijfsgeheim te kwalificeren.¹³⁸

162. De reden hiervoor vindt zijn oorsprong in het lijdelijkheidsbeginsel dat bepaalt dat de rechter niet op eigen houtje bepaalde initiatieven mag nemen gedurende het proces in plaats van de partijen. Daarentegen wordt in artikel 22a en 27 van de wet Burgerlijke Rechtsvordering uiteengezet in welke gevallen de rechter ambtshalve de geheimhouding kan bevelen en bijgevolg de zitting kan beperken tot een aantal personen. Dit zijn zaken die betrekking hebben tot onder andere de staatsveiligheid, de morele en fysieke integriteit van een partij (een minderjarige).¹³⁹

163. Verder wordt in artikel 1019ib, lid 5 van de wet Burgerlijke Rechtsvordering bepaald dat "*de rechter het aantal personen, bedoeld in het derde lid, onder a en b, kan beperken tot ten minste één natuurlijke persoon van elke partij alsmede de advocaten of andere vertegenwoordigers van de partijen bij de procedure.*" Bijgevolg wordt een evenwicht gevonden tussen enerzijds het recht van partijen op een doeltreffende voorziening en op een eerlijk proces anderzijds. De bedoeling van de Nederlandse wetgever is om het aantal personen te beperken in een procedure waar een bedrijfsgeheim speelt, zodat het recht op een eerlijk proces dat vervat zit in artikel 19 Rv en bovendien in artikel 6 van het Europees Verdrag voor de rechten van de Mens gewaarborgd blijft doordat minder personen kennis hebben van de informatie op de zitting. De procespartijen moeten steeds de mogelijkheid hebben om het bescheiden van de tegenpartij te kunnen ontkrachten.

---

¹³⁷ Kamerstukken II, 2017-2018, 34 821, nr. 2, p. 6.

¹³⁸ Art. 1019ib, lid 1 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering.

¹³⁹ MvT van aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de wijziging van het recht op inzage, afschrift of uittreksel van bescheiden, Kamerstukken II, 2011/12, 33 079, nr. 3.

Afdeling 3: De handhaving- en beschermingsmechanismen bedrijfsgeheim

164. De Nederlandse wetgever is, net zoals België, verdergegaan dan de minimum handhaving- en beschermingsmechanismen die de richtlijn Bedrijfsgeheimen vooropstelt. De wet bescherming Bedrijfsgeheimen voorziet dat indien een bedrijfsgeheim onrechtmatig wordt verkregen, gebruikt of openbaar gemaakt de houder van het bedrijfsgeheim een procedure kan opstarten bij de rechter. Daarbij kan de houder van het bedrijfsgeheim zowel naar de voorzieningenrechter als de gewone rechter stappen om de maatregelen te laten opleggen.¹⁴⁰

165. De rechter kan de volgende maatregelen opleggen op vordering van de houder van het bedrijfsgeheim:

a) een staking van of het verbod op het onrechtmatig gebruik of op de onrechtmatige openbaarmaking van het bedrijfsgeheim;

b) het verbod om inbreukmakende goederen te produceren, aan te bieden, in de handel te brengen, of om inbreukmakende goederen voor deze doeleinden in te voeren, uit te voeren of op te slaan;

c) het terugroepen van de inbreukmakende goederen van de markt;

d) het ontdoen van de inbreukmakende goederen van hun inbreukmakende hoedanigheid;

e) de vernietiging van de inbreukmakende goederen of het uit de handel nemen ervan, op voorwaarde dat het uit de handel nemen geen afbreuk doet aan de bescherming van het bedrijfsgeheim;

f) gehele of gedeeltelijke vernietiging van de documenten voorwerpen, substanties, materialen of elektronische bestanden die op onrechtmatige wijze het bedrijfsgeheim bevatten of de gehele of gedeeltelijke overhandiging daarvan aan de houder van het bedrijfsgeheim.¹⁴¹

166. Naast al deze maatregelen behoudt de houder van het bedrijfsgeheim om een schadevergoeding te vorderen, waarbij de schadevergoeding een forfaitair bedrag zal aannemen. Verder heeft de houder van het bedrijfsgeheim de mogelijkheid om een vergoeding van de proceskosten te vorderen.¹⁴²

---

¹⁴⁰ Wet bescherming Bedrijfsgeheimen; <https://www.russell.nl/publicatie/wet-bescherming-bedrijfsgeheimen>.

¹⁴¹ Art. 6 wet bescherming Bedrijfsgeheimen.

¹⁴² Art. 8 wet bescherming Bedrijfsgeheimen.

167. Het is duidelijk dat zowel België als Nederland de regels met betrekking tot de sanctioneringsmechanismen sterk hebben uitgebreid. De houder van het bedrijfsgeheim beschikt over vele maatregelen om de inbreukmaker van het bedrijfsgeheim een halt toe te roepen. Een klein verschil tussen België en Nederland is omtrent het vergoedingssysteem. Daar waar België een volledige schadeloosstelling toekent aan de houder van het bedrijfsgeheim, kent Nederland een forfaitair schadeloosstelling.¹⁴³

---

¹⁴³ Dit is een vooraf vastgelegd percentage of bedrag dat zal worden gevorderd van het uiteindelijke bedrag dat bepaald is, terwijl het mogelijk is dat de werkelijke kosten meer bedragen dan dat vastgestelde percentage of bedrag. Bijvoorbeeld het percentage is: 10%, dan zal die percentage genomen worden van het uiteindelijke bedrag.

Hoofdstuk 2: De bestaande methoden van bewijsgaring

168. De Nederlandse rechtbanken hebben voor de inwerkingtreding van de wet bescherming Bedrijfsgeheimen, meer bepaald van artikel 1019ib van het Wetboek Burgerlijke Rechtsvordering, ambtshalve maatregelen genomen om de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedures te waarborgen. Het huidige Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering voorziet in een aantal bepalingen die de vertrouwelijkheid tijdens de gerechtelijke procedure garanderen. Deze mogelijkheden hebben slechts betrekking op derden, waardoor de toegang tot een procespartij om een vertrouwelijk stuk in te zien niet beperkt wordt. Dit heeft tot gevolg dat procespartijen enkel door middel van een geheimhoudingsovereenkomst de inzage kunnen beperken omtrent een bedrijfsgeheim, maar hiervoor dienen beide procespartijen de toestemming te geven.¹⁴⁴

169. Een van de mogelijkheden die bestaan om ervoor te zorgen dat het bedrijfsgeheim niet bij vele gekend zal worden, is dat de rechter de zaak achter gesloten deuren kan laten plaatsvinden. De rechters zijn hier wat terughoudender om een zaak achter gesloten deuren te voeren. Het inperken van de openbaarheid van de zitting is een hele kwestie, aangezien de openbaarheid van de rechtspraak een pijler van de rechtstaat vormt. Het is een verregaand methode om controle te behouden op een onafhankelijke en onpartijdige rechtspraak in civiele gedingen. Ook bepaalt artikel 27 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering dat in principe de terechtzittingen openbaar zijn, tenzij één van de uitzonderingen geldt.¹⁴⁵

170. In een vonnis van de rechtbank Groningen speelde een geschil omtrent een auteursrecht. De eiseres AHD exploiteert via internet bedrijfsgidsen waarmee ondernemingen op een eenvoudige wijze met elkaar in contact kunnen komen. De gedaagde heeft een jaarabonnement afgesloten met AHD om aan de bedrijfsgidsen te kunnen waar bedrijfsgegevens van AHD op staan. Daarbij heeft de gedaagde een kopie genomen van de bedrijfsgegevens van AHD en vervolgens exploiteert de gedaagde ook zulke bedrijfsgidsen. De eiseres AHD voert aan dat enkel de advocaat van de gedaagde de gelegenheid heeft om de bedrijfsgegevens van AHD in te kijken en niet de gedaagde zelf. Daarnaast wil de eiseres dat de procedure achter gesloten deuren plaatsvindt door het bedrijfsgeheim. De rechtbank oordeelde dat artikel 27 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering toelaat om de zitting achter gesloten deuren te laten plaatsvinden, indien dit wenselijk is voor de bescherming van het bedrijfsgeheim. Daarentegen oordeelde de rechtbank dat het niet mogelijk is om het bedrijfsgeheim mee te delen aan de advocaat van de gedaagde en niet aan de gedaagde zelf. Dit druist in tegen artikel 29 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, aangezien de gedaagde geen 'derde' is in de procedure en bovendien mag er geen informatie achtergehouden worden ten aanzien van de gedaagde met oog op het recht op tegenspraak.¹⁴⁶

171. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat het vonnis of arrest deels wordt zwartgemaakt met betrekking tot het bedrijfsgeheim. Bijgevolg is het volledige arrest wel te raadplegen, maar wordt enkel het bedrijfsgeheim onherkenbaar gemaakt of geanonimiseerd. Deze mogelijkheid wordt in artikel 28, lid 2 Rv uiteengezet.

---

¹⁴⁴ Parket bij de Hoge Raad 23 februari 2018, ECLI:NL:PHR:2018:187.

¹⁴⁵ <https://lawfox.nl/blog/bescherming-bedrijfsgeheimen-in-rechtszaken/>.

¹⁴⁶ Rechtbank Groningen 16 december 2009, ECLI:NL:RBGRO:2009:BL3206.

172. Verder bood de rechtspraak de mogelijkheid aan dat de procespartijen en andere aanwezigen, zoals de gerechtelijke deskundigen, het verboden is om de informatie die zij kregen (zoals bijvoorbeeld het bedrijfsgeheim). te delen met derden.

173. In een vonnis van de rechtbank te Amsterdam heeft de rechter geoordeeld dat concurrentiegevoelige informatie in het geding moet worden gebracht. Daarbij heeft de rechtbank beslist dat het de procespartijen verboden is, op grond van artikel 29, lid 1 onder puntje b van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, om mededelingen te doen aan derden of verspreidingen te verrichten van vertrouwelijke gegevens aan anderen dan de financieel directeur van de tegenpartij. Het vonnis zal openbaar worden gemaakt met dien verstande dat het bedrijfsgeheim wordt weggelaten, zodat derden geen kennis kunnen krijgen van de bedrijfsgevoelige informatie, wat in deze zaak de prijsopbouw van producten in de muzikwereld behelst.¹⁴⁷

174. Een andere mogelijkheid die door de rechtspraak gehanteerd wordt om de vertrouwelijkheid te blijven garanderen van bedrijfsgeheimen, is het aanstellen van een onafhankelijke deskundige en meer bepaald een onafhankelijke registeraccountant. Deze methode werd in een vonnis van de rechtbank te Den Haag gebruikt. De beslaglegger kreeg de mogelijkheid om een onafhankelijke derde, namelijk een registeraccountant aan te stellen die dan op zijn beurt de vertrouwelijke informatie van de onderneming kon inzien.¹⁴⁸

175. In een ander vonnis van de rechtbank Den Haag oordeelde de rechtbank dat een onafhankelijke deskundige moest worden aangesteld, zodat het bedrijfsgeheim omtrent de broncode van de software niet in de handen kwam van de tegenpartij, ondanks dat er geen gewichtige redenen waren om de inzagen in die software te beperken. Door het bedrijfsgeheim aan de onafhankelijke deskundige ter beschikking te stellen, kon de vertrouwelijkheid beschermd worden ten aanzien van de beslaglegger en derden.¹⁴⁹

176. Een vierde mogelijkheid is dat de partijen een contractuele verbintenis aangaan en meer bepaald een geheimhoudingsovereenkomst. Indien een partij dit contract schendt, dan bestaat de mogelijkheid voor de tegenpartij om een schadevergoeding te vorderen wegens wanprestatie.

---

¹⁴⁷ Rechtbank Amsterdam 15 juli 2009, ECLI:NL:RBAMS:2009:BJ7580.

¹⁴⁸ Rechtbank Den Haag 4 februari 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:2027.

¹⁴⁹ Rechtbank Den Haag 8 juli 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:7833.

Hoofdstuk 3: Het burgerlijk procesrecht

Afdeling 1: Inleiding

177. Wie een zaak wil winnen, dient (voldoende) bewijzen voor te leggen aan de rechter. Het bewijsrecht vormt immers een belangrijk onderdeel in het burgerlijk procesrecht. Deze laatste geeft het speelveld aan waarbinnen de actoren en de procespartijen zich kunnen begeven om het geschil te kunnen oplossen. De partijen dienen elk hun standpunt te verdedigen door het aanbrengen van feiten, waarbij hun positie versterkt wordt. Bovendien biedt het bewijsrecht de partijen steun in welke mate zij feiten moeten aanbrengen en wat het gevolg is, indien zij hierin verzaken.¹⁵⁰

178. Het bewijsrecht is geregeld in de negende afdeling van de tweede titel van het eerste boek van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. Het bewijsrecht kan ingedeeld worden in drie onderdelen. Het eerste onderdeel bevat een aantal bepalingen die de algemene voorschriften weergeven waaraan de partijen zich moeten houden in een procedure en welke waarde de rechter aan het voorgedragen bewijs mag toekennen. Ten tweede worden de middelen aangehaald die de partijen kunnen aanhalen om het bewijs te leveren. Daarbij kent het bewijsstelsel een open stelsel en mag het bewijs met alle middelen worden geleverd. Ten slotte wordt bepaald op welke partij de bewijslast rust en wie het bewijsrisico draagt.¹⁵¹ Hierna worden enkele beginselen behandeld die belangrijk zijn op het vlak van het burgerlijk procesrecht voor de bewijslevering.

Afdeling 2: De stelplicht en de bewijslast

179. Artikel 24 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering vormt de grondslag voor de rechter om een beslissing te nemen in het burgerlijke procesrecht. Dit artikel bepaalt dat de rechter de zaak dient te onderzoeken en de zaak beslist op hetgeen de verzoeker of verweerder in de vordering ten gronde hebben neergelegd. Bovendien wordt in artikel 24 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering de autonomie van de partijen verduidelijkt, want de partijen bepalen zelf wat zij instellen in de vordering en de rechter neemt een afwachtende houding aan wat overeenkomt met het lijdelijkheidsbeginsel van de rechter. Dit betekent dat bij de vaststelling van de feiten de rechter zich duldbaar moet opstellen tijdens de procedure en niet ambtshalve bewijs mag verlangen van feiten die niet betwist of erkend zijn. Verder mag de rechter geen feiten aanvullen of fouten corrigeren van de partijen, want de partijen hebben een eigen verantwoordelijkheid.¹⁵²

180. Het hele concept van in artikel 24 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering wordt verder uitgewerkt in de artikelen 149 en 150 van diezelfde wet. De rechter wordt aan banden gelegd door artikel 149 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, waarbij de rechter bij het nemen van een beslissing enkel rekening dient te houden met de feiten die door de partijen worden aangevoerd. Daarbij moet de rechter de feiten als vaststaand beschouwen, tenzij de feiten onvoldoende zijn betwist of als de aanvaarding van die feiten leidt tot rechtsgevolgen die niet door de vrije wil van de partijen zijn bepaald.

---

¹⁵⁰ C. ASSERS, *Procesrecht: Beginselen van het burgerlijk procesrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2015, 12.

¹⁵¹ C. ASSERS, *Procesrecht: Bewijs*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, 30.

¹⁵² A.I.M.VAN MIERLO, "Lijdelijkheid van de rechter", *T&C Rv, commentaar op art. 24 Rv*, p. 1-2.

181. Daarnaast biedt artikel 150 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering steun voor de bewijslastverdeling, wanneer de feiten niet als vaststaand kunnen worden aangemerkt. Deze bepaling zet het volgende uiteen:

'De partij die zich beroept op rechtsgevolgen van door haar gestelde feiten of rechten, draagt de bewijslast van die feiten of rechten, tenzij uit enige bijzondere regel of uit de eisen van redelijkheid en billijkheid een andere verdeling van de bewijslast voortvloeit.'

182. Dit artikel zet de stelplicht en de bewijslast uiteen. De stelplicht houdt in dat de partij de feiten zodanig dient te stellen dat die feiten het rechtsgevolg kunnen dragen. Daarbij moeten de feiten niet enkel relevant zijn voor het bereiken van dat rechtsgevolg, maar ook een samenhang hebben voor het bekomen van dat rechtsgevolg.¹⁵³

183. Een ander beginsel in de burgerlijke procedure is de bewijslast. Deze laatste is vooral belangrijk om te zien bij wie het bewijsrisico ligt. Dat risico houdt in dat de vordering van een partij wordt afgewezen, indien de bewijslevering door de partij niet geleverd kan worden.¹⁵⁴

184. De stelplicht en de bewijslast zijn belangrijk om in een gerechtelijke procedure de relevante bewijsmiddelen naar voor te brengen. Deze elementen zien erop toe dat in mindere mate het rechterlijke vermoeden zal spelen, aangezien de partijen de bewijzen leveren.

Afdeling 3: De waarheidsplicht

185. In elke gerechtelijke procedure gelden algemene voorschriften die partijen in acht moeten nemen. Artikel 21 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering bepaalt dat de partijen verplicht zijn de feiten, die beslissend zijn voor het oordeel van de rechter, volledig en naar waarheid aan te voeren. Dit betekent dat de partijen geen feiten of andere elementen bewust mogen achterhouden of op een onjuiste manier weergeven. Bijgevolg moeten de partijen de feiten meedelen die van belang zijn voor de oordeelsvorming van de rechter. Ook indien deze elementen en feiten de partij in een slecht daglicht zetten.¹⁵⁵

186. Wanneer een partij de waarheidsplicht, die vervat zit in artikel 21 Rv, schendt dan kan de rechter een eigen gevolgtrekking eraan geven.¹⁵⁶ De rechter beschikt over verschillende methoden om een partij te bemoeilijken in de bewijsvoering, indien diezelfde partij artikel 21 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering miskend heeft.¹⁵⁷ Een eerste mogelijkheid voor de rechter is om de stellingen die door de wederpartij zijn aangevoerd als waar te beschouwen, wegens de ongeloofwaardige opstelling van de tegenpartij.

---

¹⁵³ H.A. STEIN, "Bewijsrecht", *Van Cooth Advocatuur* 2013, 11.

¹⁵⁴ R.J.B. BOONEKAMP en W.L. VALK, *Stelplicht & bewijslast*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, p. 3.

¹⁵⁵ P.A.M. MEIJKNECHT, *Kennismaking met het burgerlijk procesrecht*, Deventer, Wolters Kluwer 2017, 42.

¹⁵⁶ De rechter kan bijvoorbeeld de vordering in het geheel niet beoordelen (dus afwijzen of niet-ontvankelijk verklaren), een andere mogelijkheid is dat de rechter bijkomende uitleg kan vragen aan de partijen omtrent bepaalde informatie.

¹⁵⁷ C.J-A. SEINEN, "De waarheidsplicht en de geraden gevolgtrekking anno 2020: een zoektocht naar proportionaliteit", *TCR* 2020, nr. 2, 33-47.

187. Een andere mogelijkheid is dat de rechter zich kritisch zal opstellen naar de partij die gebrekkige of ongeloofwaardige informatie meedeelt, waarbij de bewijswaardering in het gedrang komt van diezelfde partij.¹⁵⁸

188. De stelplicht en bewijslast enerzijds en de waarheidsplicht anderzijds bieden de partijen de mogelijkheid om, in een civiele procedure, het proces eenvoudiger en vlotter te laten verlopen. Vervolgens bieden deze basisbeginselen een uitweg voor de partijen, indien zij het bewijs niet hebben veiliggesteld via het bewijsbeslag.

Afdeling 4: Het gerechtelijk deskundigenonderzoek

189. Het gerechtelijk deskundigenonderzoek wordt voor de burgerlijke zaken uiteengezet in de artikelen 194 tot en met 207 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering. De rechter zal de hulp van de deskundige vragen wanneer de zaak complex is of als enige verduidelijking noodzakelijk is, waardoor de deskundige deze complexiteit dient verder te onderzoeken om de rechter te steunen in zijn oordeel. Deze betwiste feiten moeten door bewijsoverlevering komen vast te staan, zodat de rechter uiteindelijk tot zijn beslissing kan komen.¹⁵⁹

190. Het aanstellen van een deskundige in de vorm van een deskundigenbericht of -verhoor vormt, net als in België, een hulpmiddel bij het uitklaren van technische, niet-juridische problemen. Krachtens artikel 194, lid 1 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering kan de bodemrechter ambtshalve of op verzoek van een partij een mondeling verhoor of een schriftelijk bericht van deskundigen bevelen. Er bestaat de mogelijkheid voor een partij om de tussenkomst van een deskundige te verzoeken, omdat de partij van mening is dat de rechter technisch advies nodig heeft omtrent een juistheid van het ingenomen standpunt. En bijgevolg een partij beter inzicht kan verkrijgen in de slaagkansen in de procedure of voor het bewijzen van de betwiste feiten. Het is niet dat de rechter gebonden is om, op verzoek van de partij om een deskundige aan te stellen, effectief vereist om de deskundige aan te stellen. De rechter heeft een beoordelingsvrijheid met betrekking tot de aanstelling van de deskundige. Daarbij zal de rechter het advies om een deskundige in te schakelen naast zich leggen wanneer de rechter van oordeel is dat het deskundigenonderzoek weinig tot niets zal bijdragen aan de beoordeling van het geschil.¹⁶⁰

191. Indien de rechter besluit om een beroep te doen op een deskundige, onder de vorm van ambtshalve of op verzoek, dan dient de rechter overleg te plegen met de partijen in het geding om één of meer deskundigen te benoemen. De partijen kunnen verschillende ideeën voorstellen tijdens dat overleg met betrekking tot het vakgebied en de persoon van de deskundige. Ook hier dient de rechter geen rekening te houden met het voorstel van de partijen. Enkel in de uitspraak is de rechter verplicht om te vermelden dat er een overleg plaatsvond met de partijen en dat de rechter het voorstel naast zich heeft neergelegd.¹⁶¹

---

¹⁵⁸ C.J-A SEINEN, "De gevolgtrekking die hij geraden acht: sancties op schending van de waarheidsplicht", *TCR* 2014, nr. 3, 84-95.

¹⁵⁹ Art. 194-207 van het Wetboek Burgerlijke Rechtsvordering.

¹⁶⁰ G. DE GROOT, *Het deskundigenadvies in de civiele procedure*, Deventer, Wolters Kluwer, 2008, 157.

¹⁶¹ C. ASSERS, *Procesrecht: Bewijs*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, 311.

192. Verder bepaalt het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering niet veel meer over de deskundige, behalve dat een deskundige verplicht is om zijn opdracht onpartijdig en naar beste weten te volbrengen, rekening houdend met het beginsel van hoor en wederhoor. Het deskundigenbericht bindt de rechter niet, net zoals dat in België geldt. De feitenrechter beschikt over een grote mate van vrijheid bij de waardering van het deskundigenbericht. In de meeste gevallen zal de rechter de gedachtegang van de deskundige volgen, maar nogmaals is de rechter daartoe niet verplicht.

Afdeling 5: De tegenspraak

193. Het recht op een eerlijk proces wordt in Nederland vastgelegd in artikel 19 Rv. dat bepaalt: *"De rechter stelt partijen over en weer in de gelegenheid hun standpunten naar voren te brengen en toe te lichten en zich uit te laten over elkaars standpunten en over alle bescheiden en andere gegevens die in de procedure ter kennis van de rechter zijn gebracht, een en ander tenzij uit de wet anders voortvloeit. Bij zijn beslissing baseert de rechter zijn oordeel, ten nadele van een der partijen, niet op bescheiden of andere gegevens waarover die partij zich niet voldoende heeft kunnen uitlaten."* Naast artikel 19 Rv. vindt artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens toepassing om het recht op een eerlijk proces, met name de tegenspraak te waarborgen.¹⁶²

194. De systematiek van het recht op tegenspraak verloopt gelijk met die van België. Dit betekent dat een procespartij de gelegenheid krijgt en moet krijgen om zich over de standpunten van de wederpartij uit te laten. Ook de stukken die een procespartij aanbrengt tijdens de procedure moeten in beginsel aan de tegenspraak onderworpen zijn. De rechter mag geen oordeel vellen over zaken waarbij partijen geen debat over hebben gehad. Dus moet de rechter steeds nagaan of de partijen zich voldoende hebben uitgelaten over de zaak. Hieruit volgt dat de rechter geen oordeel mag vellen ten nadele van een partij die zich niet heeft uitgesproken over de stukken.¹⁶³

195. Het recht op tegenspraak is een basisbeginsel dat geldt in een eerlijke procedure, maar kan in bepaalde gevallen door de rechter buiten beschouwing worden gelaten. Zoals reeds aangehaald is het recht op een eerlijk proces geen absoluut recht. De rechter dient bij stukken die als vertrouwelijk worden aangemerkt in de zin van artikel 22 Rv. een oordeel vellen, zonder dat de wederpartij kennis krijgt van die geheime informatie.¹⁶⁴

---

¹⁶² Art. 19 Rv.

¹⁶³ C. ASSERS, *Procesrecht: Beginselen van het burgerlijk procesrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2015, 315.

¹⁶⁴ *Ibid.*, 331.

Deel IV: Biedt de richtlijn Bedrijfsgeheimen een oplossing?

196. In dit deel wordt een evaluatie gemaakt van wat exact geïmplementeerd is in België en Nederland. Daarbij worden enerzijds de gelijkenissen tussen beide landen aangehaald en de verschillen anderzijds omtrent de systematiek van het beschermen van bedrijfsgeheimen tijdens het deskundigenonderzoek. Ten slotte wordt een eigen oordeel gegeven of de richtlijn Bedrijfsgeheimen al dan niet een vooruitgang is ten opzichte van de hedendaagse methoden die in de rechtspraktijk uiting kregen.

197. De richtlijn Bedrijfsgeheimen heeft op Europees niveau een nieuw speelveld gecreëerd om bedrijfsgeheimen te beschermen tijdens en na afloop van het deskundigenonderzoek in een procedure. Vervolgens hebben zowel België als Nederland een verdergaande bepaling ingebed in de wet om bedrijfsgeheimen te waarborgen tijdens die procedures. Respectievelijk artikel 871*bis* Ger. W. en 1019*b* Rv.

198. Beide rechtssystemen kennen, vooraf aan de richtlijn Bedrijfsgeheimen, verscheidene manieren in de rechtspraktijk om de bedrijfsgeheimen te waarborgen tijdens het deskundigenonderzoek. Zo is het systeem van de *dataroom* bekend, het aanstellen van een onafhankelijke deskundige, de zitting achter gesloten deuren laten plaatsvinden, een niet-vertrouwelijke versie van het arrest/vonnis publiceren.

199. Na de implementatie van de richtlijn Bedrijfsgeheimen hebben zowel België als Nederland dezelfde uitgangspunten gehanteerd omtrent het beschermen van bedrijfsgeheimen tijdens en na afloop van het deskundigenonderzoek. Beide EU-landen hebben de drie vormen, die in de rechtspraktijk werden gehanteerd, wettelijk verankerd. Deze vormen zijn: de zitting achter gesloten deuren laten plaatsvinden, een niet-vertrouwelijke versie van het arrest/vonnis publiceren en de kring van het aantal personen beperken die inzage krijgt in het bedrijfsgeheim (vertrouwelijkheidskring).

200. Naast de gelijkenissen die België en Nederland hebben, zijn de verschillen marginaal. Beide EU-landen hanteren enkel andere termen, zoals: een onafhankelijke deskundige in België en een registeraccountant in Nederland.

201. Het is merkwaardig dat zowel België als Nederland de andere methoden, zoals het instellen van een *dataroom* en het aanstellen van een onafhankelijke persoon (deskundige/registeraccountant), die in de rechtspraktijk werden gehanteerd, niet hebben verankerd in de wet.

202. Volgens mij is het aanstellen van een onafhankelijke deskundige niet separaat als beschermingsmethode opgenomen in de wet bescherming Bedrijfsgeheimen, omdat de Nederlandse wetgever dit niet nodig heeft geacht. Daarnaast wordt in de memorie van toelichting¹⁶⁵ uiteengezet dat deskundigen veelal vanuit hun eigen beroep een geheimhoudingsplicht hebben (denk aan artsen). Voorts zijn deskundigen wel opgenomen in artikel 1019ib, lid 1 Rv. zodat een door een rechter benoemde deskundige op grond van die bepaling zou kunnen worden gehouden aan een plicht tot geheimhouding van bedrijfsgeheimen.

203. Hetzelfde principe geldt voor een onafhankelijke deskundige in België. De deskundige heeft een absolute zwijgplicht. Bij schending van die zwijgplicht wordt een sanctie bepaald ten opzichte van die onafhankelijke deskundige. Bovendien biedt artikel 871*bis* Ger. W. steun door effectief de volgende actoren: "de partijen, hun advocaten en vertegenwoordigers" in de wet te vermelden die gehouden zijn tot geheimhouding van het bedrijfsgeheim tijdens en na afloop van het deskundigenonderzoek.

204. Het installeren van een *dataroom* op zichzelf is naar mijns inziens nog geen adequate maatregel ter bescherming van bedrijfsgeheimen. De reden hiervoor is dat immers nog steeds een deskundige of een vertegenwoordiger/advocaat van de partijen nodig zijn die in deze dataroom de stukken onder ogen krijgt. Overigens zie ik geen belemmering voor het op een dergelijke wijze gebruiken van een *dataroom*.

205. De nieuwe regeling over bescherming van bedrijfsgeheimen in de richtlijn Bedrijfsgeheimen kent zeker regels die hetzij al in de wet, hetzij in de rechtspraak ontwikkeld zijn. Echter door de richtlijn Bedrijfsgeheimen is een voor alle landen in de EU duidelijk kader geschapen dat leidt tot rechtszekerheid, rechtsgelijkheid en een meer *level playing field*. Deze harmonisatie komt het maatschappelijk-en handelsverkeer ten goede. Tot nu toe, vooraf aan de richtlijn Bedrijfsgeheimen, was het immers deels rechters recht en dus per lidstaat verschillend. Daarnaast is door de richtlijn Bedrijfsgeheimen het sanctiemechanisme verbeterd, waarbij een houder van het bedrijfsgeheim het recht beter kan afdwingen, indien een schending van het bedrijfsgeheim wordt vastgesteld om daadwerkelijk een schadevergoeding te krijgen.

206. Ook zal de taak van de rechter en de advocaten vereenvoudigd worden, doordat deze actoren beter kunnen inschatten welke mogelijkheden opgelegd kunnen worden en wat het rechtsgevolg zal zijn. De rechter zal steeds *in concreto* moeten nagaan of het aangebrachte stuk al dan niet een bedrijfsgeheim uitmaakt. Dit is van cruciaal belang, want als de rechter van oordeel is dat het document geen bedrijfsgeheim uitmaakt dan hebben de partijen geen geheimhoudingsplicht ten aanzien van derden. De rechter zal bij het bepalen of al dan niet een bedrijfsgeheim voorhanden is, ook kijken naar de markt. Denk daarbij aan een kleine markt waarbij enkele monopolisten zijn, daar zal de rechter sneller een bedrijfsgeheim erkennen dan een markt waar veel in te vinden is.

---

¹⁶⁵ MvT van aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de wijziging van het recht op inzage, afschrift of uittreksel van bescheiden, *Kamerstukken II*, 2011/12, 33 079, nr. 3.

207. Daartegenover staat dat de wettelijke verankering, van die methoden vanuit de rechtspraak, de bescherming van bedrijfsgeheimen daadwerkelijk heeft versterkt. Het werk van de rechters en met name ook die van de advocaten wordt wellicht eenvoudiger en voorspelbaarder.

208. Niettegenstaande al deze voordelen vraag ik mij af hoe waterdicht het systeem, dat in artikel 9 van de richtlijn Bedrijfsgeheimen en in de nationale wetgevingen uiteengezet, is. In die bepaling is te lezen: "*ten minste en natuurlijk persoon van elke partij alsmede de respectieve advocaten of andere vertegenwoordigers van deze partijen bij de gerechtelijke procedure.*" Stel dat een partij enkel de advocaat afvaardigt en geen natuurlijke persoon de zitting laat bijwonen. Dit heeft tot gevolg dat uitsluitend de advocaat kennis zou nemen van het bedrijfsgeheim, maar in welke mate zal de advocaat zwijgen over het bedrijfsgeheim tegenover zijn cliënt die bewust geen kennis wilde nemen van het bedrijfsgeheim.

209. Kortom heeft de richtlijn vooral voordelen en is het wel degelijk een aanvulling en verbetering van de al aanwezige rechtsregimes in de lidstaten. Wellicht laat de richtlijn een aantal belangrijke instrumenten uit jurisprudentie van de lidstaten weg. Evenwel is de richtlijn een basis voor harmonisatie en rechtszekerheid.

Conclusie

210. Ondernemingen kunnen verkiezen om de kennis, informatie of documenten steeds geheim te houden via de bescherming van de klassieke intellectuele rechten. Vele ondernemingen hebben niet steeds de nodige kapitaal om een intellectueel recht te vestigen op de geheime informatie of de bedrijven willen graag dat het bedrijfsgeheim eeuwig duurt en niet verstrijkt na enkele jaren.

211. In België en Nederland bestonden voor de invoering van de richtlijn Bedrijfsgeheimen een amalgaan aan verschillende regels om bedrijfsgeheimen te beschermen. Daarbij ging de rechtzoekende steeds in verschillende regelgeving grasduinen om steun te vinden voor het beschermen van het bedrijfsgeheim.

212. Desondanks door de afwezigheid van een uniforme definitie en het hanteren van verschillende termen, zoals: *knowhow*, zakengeheim, vertrouwelijke informatie en fabrieksgeheim kwam de duidelijkheid in het gedrang van het bedrijfsgeheim. Daarnaast waren de handhavings- en beschermingsregels minimaal, waardoor ondernemingen of andere personen zich dikwijls niet wendden tot de rechter wanneer sprake was van misbruik van het bedrijfsgeheim.

213. Deze problemen werden door de Commissie niet ontgaan en al snel kwam de richtlijn Bedrijfsgeheimen tot stand die een minimumharmonisatie voorzag aan de lidstaten. Hierin werd een concrete definitie gegeven van het begrip bedrijfsgeheim en werden de handhavings- en beschermingsregels uiteengezet, waardoor ondernemingen of andere personen die het slachtoffer werden van het misbruik van het bedrijfsgeheim een sterkere grondslag hadden om de inbreukmakers op het bedrijfsgeheim te vervolgen.

214. Bijgevolg rijst de vraag naar de verhouding tussen artikel 6 en 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, aangezien enerzijds de houder van het bedrijfsgeheim niet het bedrijfsgeheim kan medelen doordat de vertrouwelijke informatie dan openbaar wordt gemaakt en het recht op een eerlijk proces dat gewaarborgd moest blijven voor de tegenpartij die moest kunnen inzien op basis van welke stukken een straf zou worden opgelegd anderzijds. Hierdoor dient de rechter steeds *in concreto* te beoordelen welke grondrecht de voorkeur zal krijgen rekening houdend met: de waarde en het al dan niet-exclusief karakter van de ingeroepen vertrouwelijke informatie, de mogelijke schade die een procespartij kan ondervinden bij het medelen van dat bedrijfsgeheim en waarbij de tegenpartij daarvan misbruik zou maken buiten de context van procesvoering.

215. De procespartijen hebben de mogelijkheid om aan de rechter bewijsbeslag te vragen. Hierbij zal een deurwaarder alle informatie dat betrekking heeft op de procedure in beslag leggen, totdat de rechter oordeelt over het al dan niet verlenen van inzage in de informatie die beslagen werd.

216. Het huidige burgerlijke procesrecht kent geen regeling die de mogelijkheid biedt om de toegang van een procespartij te beperken tot processtukken waarin bedrijfsgeheimen zijn opgenomen en waarop door een andere procespartij beroep op wordt gedaan.

217. Daarnaast staat het beginsel van tegenspraak in de weg dat de rechter zijn beslissing baseert op stukken waarover een procespartij zich niet heeft kunnen uitlaten, tenzij die partij uitdrukkelijk heeft ingestemd met de beperking van de informatieverstrekking aan haar.

218. Om aan te kunnen aantonen dat een bedrijfsgeheim is geschonden zal vaak de inhoud van het bedrijfsgeheim prijs moeten worden gegeven. Dit is wat de houder van het bedrijfsgeheim juist niet wil. Met de implementatie van de richtlijn Bedrijfsgeheimen kan de rechter op verzoek van de partij(en) de bewijsstukken als vertrouwelijk aanmerken en het aantal personen dat toegang daartoe heeft beperken. Ook kan op verzoek van een partij een niet-vertrouwelijke versie van de uitspraak online worden gepubliceerd waarin de delen die de bedrijfsgeheimen bevatten, zijn geschrapt of bewerkt.

219. In deze masterscriptie is getracht om een antwoord te bieden op de onderzoeksvraag of de richtlijn Bedrijfsgeheimen steun biedt in het spanningsveld tussen bedrijfsgeheim en het recht op tegenspraak, meer bepaald tijdens het deskundigenonderzoek in een gerechtelijke procedure. Mijn conclusie is dat de richtlijn Bedrijfsgeheimen zeker een stap in de goede richting is om bedrijfsgeheimen te beschermen op vlak van het deskundigenonderzoek tijdens de gerechtelijke procedures. De richtlijn Bedrijfsgeheimen is een vooruitgang op vlak van de rechtszekerheid en de daarmee verbonden harmonisatie, doordat in elk Europees land hetzelfde uniforme begrip van bedrijfsgeheim gehanteerd wordt. Daarnaast voorziet de richtlijn Bedrijfsgeheimen in artikel 9 om de toegang tot de gerechtelijke procedure, waarbij een bedrijfsgeheim voorhanden is, te verkleinen tot ten minste één natuurlijke persoon van elke partij alsmede de advocaten of andere vertegenwoordigers van partijen bij de procedure. Hierdoor krijgt een bepaalde groep van mensen toegang tot die vertrouwelijke informatie, aangezien een vertrouwelijkheidskring wordt gecreëerd. Zo kan het recht op tegenspraak meer worden gewaarborgd. Verder worden wettelijke methoden aangehaald die de rechter kan opleggen om de vertrouwelijkheid van een bedrijfsgeheim tijdens een gerechtelijke procedure te bewaren, waardoor partijen meer zekerheid krijgen. Ten slotte draagt de richtlijn Bedrijfsgeheimen bij aan de voorspelbaarheid en de eenvoud. Dit betekent dat het werk voor de rechters en advocaten verlicht wordt, doordat enkele methoden die de vertrouwelijkheid garanderen van het bedrijfsgeheim op vlak van het deskundigenonderzoek tijdens de gerechtelijke procedures wettelijk verankerd zijn. Desalniettemin vind ik het persoonlijk vroeg om te concluderen of de wettelijke verankering de bescherming van het bedrijfsgeheim daadwerkelijk heeft versterkt. Samengevat biedt de richtlijn Bedrijfsgeheimen een oplossing, maar zal de praktijk dit verder uitwijzen hoe de rechters hiermee omgaan.

Bibliografie

Hoofdstuk 1: Wetgeving

1.1. Internationale wetgeving

-Verdrag van Parijs tot bescherming van de industriële eigendom van 20 maart 1883, zoals herzien te Stockholm op 14 juli 1967.

-Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, *BS* 19 augustus 1955, 5029.

-Overeenkomst inzake de handelsaspecten van de intellectuele eigendom van 15 april 1994, *Pb.L.* 23 januari 1997, afl. 336.

1.2. Europese wetgeving en documenten

-Persbericht nr. IP/13/1176 van de Europese Commissie, "Commissie stelt regels voor die vertrouwelijke informatie tegen diefstal helpen beschermen", Brussel 28 november 2013.

-Med. Comm. nr. 2005/C 325/07, 22 december 2005 betreffende de regels voor toegang tot het dossier van de Commissie overeenkomstig de artikelen 81 en 82 van het EG-Verdrag, de artikelen 53, 54 en 57 van de EER-Overeenkomst en Verordening (EG) nr. 139/2004 van de Raad, *Pb. C.* 22 december 2005, afl. 325, 7-15.

-Richtlijn nr. 2004/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende de handhaving van intellectuele eigendomsrechten, *Pb.L.* 30 april 2004, afl. 157, 45-86.

-Richtlijn (EU) 2016/943 van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan, *Pb.L.* 15 juni 2016, L 157.

-Voorstel (Comm.) voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan, 28 november 2013, COM(2013)813 final – 2013/0402 (COD).

-Verord. Comm. nr. 316/2014, 21 maart 2014 betreffende de toepassing van artikel 101, lid 3, van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie op groepen overeenkomsten inzake technologieoverdracht, *Pb. L.* 28 maart 2014, afl. 93, 17-23.

-Wetgevingsresolutie van het Europees Parlement over het voorstel voor een richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan (COM(2013)0813 – C7-0431/2013 – 2013/0402(COD)), nr. P8_TA-PROV(2016)0131, 14 april 2016.

-Report on Trade Secrets for the European Commission, Hogan Lovells International LLP, MARKT/2010/20/D, 23 September 2011.

1.3. Belgische parlementaire voorbereidingen en wetgeving

-Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804, *BS* 3 september 1807.

-Strafwetboek van 8 juni 1867, *BS* 9 juni 1867, 3133.

-Gerechtelijk Wetboek van 10 oktober 1967, *BS* 31 oktober 1967, 11360.

-Wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten, *BS* 22 augustus 1978, 9277.

-Wet van 28 februari 2013 tot invoering van het Wetboek van economisch recht, *BS* 29 maart 2013, 19975.

-Wet van 30 juli 2018 betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, *BS* 14 augustus 2018, 64584.

-Wetsontwerp betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen, *Parl.St.* Kamer 3154/001, p. 161.

1.4. Nederlandse parlementaire voorbereidingen en wetgeving

-Voorstel van wet van aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de wijziging van het recht op inzage, afschrift of uittreksel van bescheiden, *Kamerstukken II* 2011/12, 33 079, nr. 2.

-MvT van aanpassing van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de wijziging van het recht op inzage, afschrift of uittreksel van bescheiden, *Kamerstukken II*, 2011/12, 33 079, nr. 3.

-Nota naar aanleiding van het verslag van de Regels ter uitvoering van Richtlijn 2016/943/EU van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan (*PbEU* 2016, L 157) (Wet Bescherming Bedrijfsgeheimen), *Kamerstukken II*, 2017-2018, 34 821, nr. 2.

-Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, *STB* 10 mei 1837, 35.

-Wet van 17 oktober 2018, houdende regels ter uitvoering van Richtlijn 2016/943/EU van het Europees Parlement en de Raad van 8 juni 2016 betreffende de bescherming van niet-openbaar gemaakte knowhow en bedrijfsinformatie (bedrijfsgeheimen) tegen het onrechtmatig verkrijgen, gebruiken en openbaar maken daarvan (*PbEU* 2016, L 157).

Hoofdstuk 2: Rechtspraak

2.1. Europese rechtspraak

- EHRM 16 december 1992, nr. 13710/88, Niemietz/Duitsland.
- EHRM 16 februari 2000, nr. 28901/95, Rowe en Davis/Verenigd Koninkrijk.
- EHRM 16 februari 2000, nr. 27798/95, Amann/Zwitserland, §65.
- EHRM 16 april 2002, nr. 37971/97, Société Colas Est e.a./Frankrijk.
- EHRM 28 januari 2003, nr.44647/98, Peck/Verenigd Koninkrijk.
- EHRM 23 maart 2006, nr. 77962/01, Vitiello/Italië.
- EHRM 19 april 2007, nr. 63235/00, Vilho Eskelinen e.a./Finland.
- EHRM 21 september 2007, nr. 7623/04, Antunes en Pires/Portugal.
- EHRM 15 maart 2018, nr. 51357/07, Naït-Liman/Switzerland.
- EHRM 5 april 2018, nr. 40160/12, Zubac/Croatia.
- HvJ C-450/06, *Varec t. Belgische Staat*, *Jur.* 2008, I, 581.
- Ger.EU T-474/04, *Pergan Hilfsstoffe für industrielle Prozesse t. Commissie*, *Jur.* 2007, II, 4254, overweging 65.

2.2. Belgische rechtspraak

- GwH 19 september 2007, nr. 118/2007.
- Cass. 2 november 2012, *TBO* 2013, 86.
- Cass. 11 september 2020, RG C.19.0448.N, https://lex.be/nl/doc/be/rechtspraak-juridatlocationbelgie/juridatjurisdictionhof-van-cassatie-arrest-11-september-2020-bejc_202009114_nl (consultatie 15 januari 2021).
- Antwerpen 5 september 2007, *TBO* 2007, 66.
- Antwerpen 20 november 2007, *P&B* 2009, 109.
- Brussel 29 juni 2009, *RW* 2012-2013, 388.
- Brussel 30 juni 2010, *JLMB* 2011, 1185
- Gent 11 april 2011, *RW* 2012-13, 467.

-Orb. Antwerpen 9 mei 2019, *TBH-RDC* 2020/3, 382, randnr. 11.

-Antwerpen 13 mei 2020, *IRDI* 2020, 183.

2.3. Nederlandse rechtspraak

-Rechtbank Groningen 16 december 2009, ECLI:NL:RBGRO:2009:BL3206.

-Rechtbank Amsterdam 15 juli 2009, ECLI:NL:RBAMS:2009:BJ7580.

-Rechtbank Den Haag 4 februari 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:2027.

-Rechtbank Den Haag 8 juli 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:7833.

-Parket bij de Hoge Raad 23 februari 2018, ECLI:NL:PHR:2018:187.

Hoofdstuk 3: Rechtsleer

3.1. Boeken en bijdragen

-ALLEMEERSCH, B., *Taakverdeling in het burgerlijk proces*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 671 p.

-ALLEMEERSCH, B., "Zakengeheim in burgerlijk proces en bewijs" in B. ALLEMEERSCH, e.a. (eds.) *Zakengeheim*, Brugge, die Keure, 2012, 5-20.

-ALLEMEERSCH, B. en HOUTMEYERS, A.-S., "De onderzoeksmaatregelen en het nieuwe bewijsrecht" in P. TAELEMAN en B. ALLEMEERSCH (eds.), *het Burgerlijk proces opnieuw hervormd*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 97-128.

-ANDRIES, K., "Geheimhoudingsovereenkomsten", Brugge, die Keure, 2011, 662 p.

-ASSERS, C., *Procesrecht: Beginselen van het burgerlijk procesrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2015, 532 p.

-ASSERS, C., *Procesrecht: Bewijs*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, 425 p.

-BECUE, K., *De gerechtsdeskundige onder vuur in burgerlijke zaken*, Kortrijk, Uitgeverij UGA, 2014, 110 p.

-BOON, J., *Gerechtsdeskundigen. Handboek juridische opleiding (ed. 2020)*, Brugge, die Keure, 2020, 352 p.

-BOONEKAMP, R.J.B. en VALK, W.L., *Stelplicht & bewijslast*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, 584 p.

-BRULOOT, D. e.a., *Privaatrecht in hoofdlijnen volume 2*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 422 p.

- BURSSENS, F. en MESSENS, J., "Hoofdstuk 16 -Deskundigenonderzoek" in F. BURSSENS en L. DE SMIJTER, *Handboek aannemingsrecht (gebonden)*, Antwerpen, Intersentia, 2019, 755-760.
- CASSIERS, V en A. STROWEL, *Le secret*, Limal, Anthemis, 2017, 94 p.
- CATTOIR, B., *Burgerlijk bewijsrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2013, 597 p.
- CLAES, M., *De plichten van de werknemer en werkgever*, Antwerpen, Maklu, 2000, 270 p.
- COPPITERS, A., JONNAERT, E. en VERMEERSCH, P., *Octrooien: bescherming en kennis voor uw innovatie*, Antwerpen, Kluwer rechtswetenschappen, 1987, 238 p.
- DE BUYZER, G. en SCHELLEKENS, L., *Themis 59-Gerechtigd recht*, Brugge, die Keure, 2010, 34 p.
- DE GROOT, G., *Het deskundigenadvies in de civiele procedure*, Deventer, Wolters Kluwer, 2008, 584 p.
- DE SCHEPPER, K. en VERBRUGGEN, F., "De bescherming van het zakengeheim in het strafrecht: cavalerie of calvarie?" in B. ALLEMEERSCH, K. ANDRIES, G.L. BALLON, K. DE SCHEPPER, D. D'HOOGHE, N. KIEKENS en F. VERBRUGGEN (eds.), *Zakengeheim*, Brugge, die Keure, 2012, 131-188.
- DIRIX, E., TILLEMANN, B. en VAN ORSHOVEN, P. (eds.), *De Valks Juridisch Woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 823 p.
- GOTZEN, F. en JANSSENS, M.C., *Wegwijs in het intellectueel eigendomsrecht*, Brugge, Vanden Broele, 2020, 428 p.
- KEULERS, H., "De tegensprekelijkheid in het gerechtelijk deskundigenonderzoek versus de bescherming van bedrijfsgeheimen en know-how: kunnen water en vuur verzoend worden?" in X, *Bestendig handboek deskundigenonderzoek*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 71-88.
- LYSENS, T. en NAUDTS, L., *Deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken*, Wolters Kluwer, Mechelen, 2018, 441 p.
- LYSENS, T. en NAUDTS, L., "Verloop van het deskundigenonderzoek" in X, *Bestendig handboek Deskundigenonderzoek*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2020, 131-155.
- MEIJKNECHT, P.A.M., *Kennismaking met het burgerlijk procesrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2017, 103 p.
- STORME, M.E., "Algemene beginselen van bewijs in het vermogensrecht" in B. ALLEMEERSCH, P. LONDERS en S. SROKA (eds.), *Bewijsrecht*, Gent, Larcier, 2007, 1-42.
- STROWEL, A., "Les secrets d'affaires en droit européen anno 2013: project de directive et jurisprudence de la Cour de justice de l'Union européenne" in V. CASSIERS en S. GILSON (eds.), *L'entreprise et le secret*, Gent, Larcier, 2014, 9-35.

-TOREMANS, T., "commentaar bij art. 871bis Ger. W." in X, *Gerechtigd recht: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Wolters Kluwer, 2020, 45-73.

-TOREMANS, T., THIRÉ, S. en TERMOTE, P., *Gerechtigd deskundigenonderzoek*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2011, 604 p.

-VANDENBERGHE, H., "De toegang tot de rechter (art. 6, § 1 EVRM). Kernbegrip van de rechtsstaat" in R. LEYSEN, K. MUYLLE, J. THEUNIS en W. VERRIJDT (eds.), *Semper Perseverans-Liber Amicorum André Alen*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 825-838.

-VAN DEN BERGH, B., "Het gerechtigd deskundigenonderzoek: recente wetgeving en actuele tendensen in de (Cassatie)rechtspraak" in S. VOET en B. ALLEMEERSCH (eds.), *Themis 113 Gerechtigd Recht*, Brugge, die Keure, 2020, 95-123.

-VAN DEN BERGH, B., *Gerechtigd Deskundigenonderzoek in Burgerlijke zaken*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 487 p.

-VANHEES, H., *Basiswetteksten inzake het recht van de intellectuele eigendom*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 1104 p.

-VANHEES, H., "Commentaar bij artikel XI.336/1-XI.336/5 WER " , in X, *Handels- en economisch recht: Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 127-151.

-VANHEES, H., *Handboek intellectuele rechten*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 818 p.

-VANLERBERGHE, B. "Actualia inzake de bewijsvoering, de overlegging van stukken en het deskundigenonderzoek" in B. DE GROOTE, A. DE WILDE (eds.), *CBR Jaarboek 2006-2007*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 461-475.

-VANLERBERGHE, B. en LEMMENS, K. (eds.), *Mensenrechten in de praktijk: toegepast in uw juridische dossiers*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 306 p.

-WAGNER, K., "Recente ontwikkelingen met betrekking tot het bewijs in burgerlijke zaken" in D. SERRUS, *Actualia gerechtigd recht*, Gent, Larcier, 2008, 153-172.

3.2. Tijdschriften

-ALLEMEERSCH, B en VANDENBUSSCHE, W., "Bewijs versus geheim in het aansprakelijkheidscontentieux", *TBH* 2013, nr. 10, 1057-1077.

-BOONE, R., "Europa wil bedrijfsgeheimen beter beschermen", *Juristenkrant* 2015, afl. 312, 5.

-BREWAEYS, E., "Zakengeheim verdraagt geen tegenspraak", *Juristenkrant* 2013, afl. 269, 7.

-BUYDENS, M., "La protection des secrets d'affaires et la procédure de saisie en matière de contrefaçon", *Cah. Jur.* 2011, afl. 1, 13-19.

- BUYDENS, M., "La proposition de directive du 28 novembre 2013 du parlement européen et du conseil sur la protection des savoir-faire et des informations commerciales non divulgués (secrets d'affaires) contre l'obtention, l'utilisation et la divulgation illicites: un premier commentaire", *Cah. Jur.* 2014, afl. 2, 33.-41.
- CASSIERS, V., "La directive 2016/943/UE du 8 juin 2016 sur les secrets d'affaires", *JT* 2017, nr. 21, 385-397.
- CLAEYS, C., "Bescherming van bedrijfsgeheimen", *NJW* 2019, 98, nr. 1.
- CLAEYS, C., "Bescherming van bedrijfsgeheimen. Nieuwe regeling", *NJW* 2019, afl. 396, 98-105.
- DESNYDER, E., "De nieuwe wet bedrijfsgeheimen onthuld", *Actua Leges* 2018, nr.77.
- DE VREY, R., "De totstandkoming van de Richtlijn Bedrijfsgeheimen", *IRDI* 2016, afl. 2, 144-149.
- DE VROEY, M., DE WINTER, K. en ALLAERTS, M., "Waarborgen tot vertrouwelijkheid van bedrijfsgeheimen tijdens gerechtelijke procedures ingevoerd door artikel 871bis Ger. W.", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 212-221.
- FLO, J., "Grondwettelijk Hof zoekt evenwicht tussen beroepsgeheim en het recht op tegenspraak", *Juristenkrant* 2019, afl. 383, 7.
- HEREMANS, T. en BILLEN, F., "Bescherming van bedrijfsgeheimen in de vertrouwelijkheidskring", *IRDI* 2020, afl. 2, 180-184.
- KNAAK, R., KUR, A. en HILTY, R.M., "Comments of the Max Planck Institute for Innovation and Competition of 3 June 2014 on the Proposal of the European Commission for a Directive on the Protection of Undisclosed Know-How and Business Information (Trade Secrets) Against Their Unlawful Acquisition, Use and Disclosure of 28 November 2013, COM (2013) 813 Final", *IIC* 2014, 961.
- LAPOUSTERLE, J., GEIGER, C., OLSZAK, N. en DESAUNETTES, L., "What protection fort rade secrets in the European Union? A comment on the Directive proposal", *EIPR* 2016, 261.
- LINDEMANS, J-D. en MARIANO, M., "Belgische rechtspraak inzake bedrijfsgeheimen: 10 vragen (en antwoorden) na 1.000 dagen nieuwe wet", *RDI* 2020, nr. 3, 599-616.
- MELLENBERGH, R. en ZONNENBERG, E.-A., "Bedrijfsgeheimen in vermogensrechtelijk perspectief", *WPNR* 2018, afl. 7213, 811-819.
- MERTENS, D., "Beter bescherming van bedrijfsgeheimen. Men zegge ze niet voort", *RW* 2018-19, afl. 27, 1042.

- NEEFS, K., "Over Vissers in bewijsnood: Bewijsbeslag & bedrijfsgeheimen", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 222-228.
- OOSTWOUDER, W.J., THONEN, L.A.E. en KOOL, A., "Wet bescherming bedrijfsgeheimen", *O&F* 2018, afl. 4, 25-37.
- PHILIPPE, D., VAN NOYEN, T. en DEVROE, L., "Protection des secrets d'affaires. Analyse de la loi du 30 juillet 2018 transposant la directive (UE) 2016/943", *in foro* 2019, nr. 64-65, 29-43.
- SCHUT, M., "Enkele opmerkingen bij de (aankomende) wet bescherming bedrijfsgeheimen", *BIE* 2018, afl. 2, 54-59.
- SCHUT, M., "Knowhow: aandachtspunten in de contractspraktijk en de rol van art. 39 TRIPs", *MvV* 2010, nr. 2, 15-20.
- SCHUT, M., "Terugblik Bedrijfsgeheimen", *BIE* 2020, nr. 108, 106-113.
- SCHUT, M. en VAN LOON, S., "Bescherming van knowhow in Nederland: huidige stand van zaken en vooruitblik aan de hand van de ontwerp richtlijn bescherming bedrijfsgeheimen-deel II", *BIE* 2014, afl. 9, 180-187.
- VAN NISPEN, C., "Een nieuw quasi-IE-recht in wording: het bedrijfsgeheim", *BIE* 2018, afl. 1, 2-9.
- SEINEN, C.J-A., "De waarheidsplicht en de geraden gevolgtrekking anno 2020: een zoektocht naar proportionaliteit", *TCR* 2020, nr. 2, 33-47.
- SEINEN, C.J-A., "De gevolgtrekking die hij geraden acht: sancties op schending van de waarheidsplicht", *TCR* 2014, nr. 3, 84-95.
- STEIN, H.A., "Bewijsrecht", *Van Cooth Advocatuur* 2013, 11.
- TOREMANS, T. en DUPON, F., "Over de tegenspraak, de mededeling van stukken en de bescherming van het zakengeheim tijdens het gerechtelijk deskundigenonderzoek", *TBO* 2013, afl. 2, 85-88.
- VANDEN BERGHE, O., TYTGAT, S. en VANSEVENANT, J., "Les secrets d'affaires restent secrets devant les tribunaux – Le nouvel article 871bis du Code judiciaire", *RDC-TBH* 2019, nr. 2, 325.
- VANHEES, H., "De nieuwe wettelijke regeling betreffende de bescherming van bedrijfsgeheimen", *RW* 2018-19, afl.42, 1642-1660.
- VAN MEERBEECK, M. en ROBRECHTS, T., "De Belgische wet bedrijfsgeheimen: een algemeen overzicht", *IRDI* 2018, afl. 3-4, 182-193.
- VAN MIERLO, A.I.M., "Lijdelijkheid van de rechter", *T&C Rv*, 1-2.

3.3. Online bronnen

-CODEX DEONTOLOGIE VOOR ADVOCATEN,
<https://advocaat.be/DipladWebsite/media/DipladMediaLibrary/Documenten/Deontologie/Codex-Deontologie.pdf> (consultatie 26 april 2021).

-RIJKSDIENST VOOR ONDERNEMEND NEDERLAND, Bedrijfsgeheimen bij innovaties: de voors en tegens op een rij, geconsulteerd 5 februari 2021,
https://www.rvo.nl/sites/default/files/2019/07/Bedrijfsgeheimen_bij_innovaties.pdf.

-<https://www.russell.nl/publicatie/wet-bescherming-bedrijfsgeheimen>.

-<https://peeters-law.be/nl/nieuws-inzichten/nieuwe-richtlijn-moet-zorgen-voor-rechtstreekse-bescherming-van-bedrijfsgeheimen-in-de-europese-unie-deel-i/>.

-<https://lawfox.nl/blog/bescherming-bedrijfsgeheimen-in-rechtszaken/>.

-https://www.rechtbanken-tribunaux.be/sites/default/files/college/stat/2018/pub2018_ondernemingsrechtbanken.pdf.

<http://raadvoorarbitrage.be/watis.html#:~:text=In%20Belgi%C3%AB%20wordt%20arbitrage%20geregeld,contracten%20een%20arbitrageclausule%20wordt%20opgenomen.&text=Sommege%20bedrijven%20bepalen%20in%20hun,aan%20arbitrage%20zullen%20worden%20onderworpen>.